

ŠVIESTA

BALANDIS-GEGUŽĒ-BIRŽELIS, 1949

No. 2

Tarybų Lietuvos Žemės Ūkio Ekspertų Kongrese
selekcininkas D. L. Rudzinskās kalbasi su svečiu
akademiku I. V. Jakuškinu.

“ŠVIESA”

(The Light)

Political, Scientific and Literary Quarterly Magazine, published by American Lithuanian Workers
Literary Society, 46 Ten Eyck St., Brooklyn 6, N. Y.

Editorial Board: R. Mizara, A. Bimba, V. Tauras.

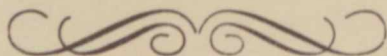
Managing Editor—Anthony Bimba.

Subscription Rates: \$1.00 a year; single copy 25c.

Entered as second class matter September 21, 1934, at the Post Office at Brooklyn, New York,
under the Act of March 3, 1879.

TURINYS

Kas Moka už Apsiginklavimą? D. M. Solomskas	39
Nauja Daina. Eilėraštis. Antanas Jonynas	43
Prie Jono Biliūno Kapo. Eilėraštis. Antanas Venclova.	43
Mokslas Pertvarkas Gamtą. N. Vorobjovas	44
Atsiminimai iš A.L.D.L.D. Praeities. Kazys Steponavičius	49
Homero Ilijada ir Odisėja. Dr. Antanas Petrika	51
Tėviškės Šilumoje. R. Lukinskas	57
Daina. Eilėraštis. Stasys Jasilionis	59
Thomas Paine—Pasaulio Pilietis. Christina Staneslow	60
“Jauniausia Lietuva.” Eilėraštis. Kazys Binkis	65
Grokite, Vėjai. Eilėraštis. Stasys Jasilionis	68
Liaudis Tvėrėja. Eilėraštis. Jonas Kaškaitis	68
Lietuvos Buržuazijos Tikrasis Veidas. M. Gregorauskas	69
Kai Palšas Vakaras. Eilėraštis. Jonas Kaškaitis	72
Senajai Tėvynei. Eilėraštis. A. Dagilis	72

ŠVIESA

The *Light*

Prenumeratos kaina: metams \$1.00
Pavienis numeris 25c.

Politikos, Mokslo, Meno ir Literatūros
Trimėnesinis žurnalas

Leidžia Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugija, 46 Ten Eyck Street, Brooklyn 6, N. Y.

Redakcinė komisija: R. Mizara, A. Bimba, V. Taurus. Atsakomybės redaktorius: A. Bimba.

No. 2

Balandis-Gegužė-Birželis (April-May-June), 1949

Metai XVI

Kas Moka už Apsiginklavimą?

D. M. ŠOLOMSKAS

Visi žino, kad užsakymus dėl karo laivų, tankų, kanuolių, atominių bombų ir kitų ginklų duoda valdžia. Bet iš kur valdžia ima įplaukas? Keno pinigais moka?

Prezidentas Trumanas 1949 metų sausio pradžioj pasiūlė Kongresui, kad 1950 metams valdžia gautų įplaukų \$40,984,645,347.

Iš kokių šaltinių prezidentas siūlė sudaryt valdžios įplaukas? Daugiausiai iš paprastų piliečių—darbininkų, smulkių biznierių ir profesionalų, kurie sudaro milžinišką visuomenės daugumą. Jie turi sudėti \$19,788,000,000, arba 43 centus kiekvieno dolerio. Iš korporacijų, tai yra fabrikantų, kurie turi veik visus šalies turtus, siūlo surinkti \$12,252,000,000, arba 28 centus kiekvieno dolerio įplaukų. Paskui seka taksai ant pirkinių ir sudaro \$7,900,000,000 įplaukų, arba 19 centų iš kiekvieno dolerio. Pirkinių taksai irgi vyriausiai gula ant paprastos liaudies, nes ji sudaro didžiausią pirkėjų skaičių. Muitas ir kitokios įplaukos sudaro dar 8 centus kiekvieno dolerio įplaukų. Tiesioginių taksų kiekvienas pilietis turi sumokėti \$283 į metus.

Kam prezidentas siūlė išleisti tuos pinigus? Jis siūlė tiesioginiams apsiginklavimo ir karo reikalams skirti \$14,267,500,479, arba 34 centus iš kiekvieno dolerio įplaukų. Tarptautiniams reikalams, tai yra, Marshallo Planui, Trumano Doktrinai — pagalbai kapitalistinei tvarkai užsienyje, \$6,708,816,067, arba 16 cen-

tų kiekvieno dolerio įplaukų. Karo veteranams, tai yra, pensijoms ir kitiems reikalams, išlaidos sudaro \$5,495,529,354, arba 13 centų kiekvieno dolerio įplaukų. Karo skolų atmokėjimui ir nuošimčių išmokėjimui dar \$5,450,000,000, arba 13 centų kiekvieno dolerio įplaukų.

Taigi, neįskaitant tokių išlaidų, kaip pinigai, skiriami atominių bombų tyrimui ir gamybai, įrengimui kariniai strateginių orlaukų, prieplaukų ir kitų dalykų, kurie neįskaitomi į karo reikalus, tiesioginiai karo reikalai, veteranai, išmokėjimas karinių skolų ir pagalba užsienyje kapitalistinėms valstybėms bei jų paruošimas karui paima \$31,921,845,900, arba 76 centus kiekvieno dolerio įplaukų.

Taip ryja karo dievaitis piliečių sumokėtus pinigus.

Tai ar stebėtina, kad upių aptvėrimui “nėra pinigų,” kad kiti visuomeniški dalykai pamiršti, arba jiems tik trupiniai numesti! Pagalvokime, kad tokiems svarbiems reikalams, kaip žmonių sveikata, pašalpos ir apdraudos, skiriama tiktai \$2,357,882,108, arba 6 centai kiekvieno dolerio įplaukų! Gi namų statybai, kurių taip labai mažai, yra skiriama viso tik \$387,800,644, arba, sakysime, tik dviejų karo laivų pastatymo suma! Mokslo reikalams ir tyrinėjimams prezidentas skiria tiktai \$413,994,240!

Šiuos prezidento Trumano pasiūlymus Hen-

ry Wallace, draugas velionio Roosevelto, pavadino *karo ruošimo programa* ir priminė, kad kada tiek daug pinigų reikalaujama karo pasiruošimui, "tai nelieka lėšų tinkamiems žmonių būklės gerinimams. Mums reikia daugiau ir geresnių namų, daugiau mokyklų ir ligoninių, platesnės socialinės apdraudos ir visuomeninių darbų projektų. Bet Trumanas tik truputį lėšų skiria šiems žmonių reikalams."

KAIP AUGA KARINĖS IŠLAIDOS

Karai darosi žiauresni ir baisesni. Vystosi ginklai, darosi baisesnės karų paruošimo išeišgos ir didesnės karų vedimo lėšos. Užtenka šių kelių faktų.

Jungtinės Valstijos 1940 metais armijos, orlaivyno ir laivyno reikalams skyrė \$1,554,000,000. Gi 1948 metais tiems patiems reikalams jau buvo išleista \$14,000,000,000. Prie to, dar Marshallo Planui, Trumano Doktrinos pravedimui ir kitokiai užsienyje kapitalistinių valdžių pagalbai buvo išleista \$23,000,000,000. Tas sudarė 52% visų valdiškų įplaukų.

Visi karai, kurie įvyko pasaulyje 19-tame šimtmečiuje, o jų tarpe buvo didieji napoleoniški karai, visuomenei atsiėjo apie 13% bendrų įplaukų. Tuo tarpu Pirmasis Pasaulinis Karas 1914-1918 metais jau atsiėjo 50%. Gi Antrasis Pasaulinis Karas 1939-1945 metais jau prarijo net 70% visuomeninių įplaukų!

Pirmojo Pasaulinio Karo 20 procentų lėšų buvo padengta taksais iš darbo žmonių. Likusią sumą 80% valdžios sukėlė karinėmis paskolomis, ir išleisdamos masę popierinių pinigų.

Kas gi karines paskolas atmoka, atperka, jeigu ne visuomenė, mokėdama tiesioginius taksus nuo įplaukų ir taksus ant pirkinių? Kas gi kenčia nuo padaugėjimo popierinių pinigų (infliacijos), jeigu ne darbo žmonės? Kad ir dabar Jungtinėse Valstijose dolerio vertė nupuolė iki pusės, lyginant su prieškarine verte, o darbo liaudies gyvenimas žymiai pasunkėjo. Algos nepakilo du kartu, lyginant su prieškarinėmis algomis. Taksai ant įplaukų, ant perkamų reikmenų, stoka gyvenamųjų, mokyklų, mokytojų, ligoninių ir daugelio kitų dalykų. Kodėl stoka tų gyveni-

mo reikmenų? Todėl, kad mūsų prezidentas, kongresmanai, valdininkai stato pirmon vieton ne žmonių reikalus, bet apsiginklavimą ir pagalbą kapitalistinėms valstybėms užsienyje jų kovoj prieš tų šalių darbininkus ir valstiečius.

Kodėl gi "nėra pinigų" upių aptvėrimui, kad apsaugojus piliečius nuo nelaimių, gyvenamųjų namų statybai, mokykloms, ligoninėms, visuomeniniams darbams, o jų yra apsiginklavimui?

Dalykas yra tame, kad upių aptvėrimas nors suteiks piliečiams saugumą, prie jų dirbantiems algas, vienok nuo tokių darbų nesuskraus bilijonus dolerių didžiosios korporacijos, atskiri kapitalistai, kurie arba jų artimi sudaro Kongreso narius. Kas kita, kada yra gaminama kariniai laivai, lėktuvai, kanuolės, tankai, atominės bombos ir kiti kariniai įrengimai. Viena, už karinius įrengimus, kaip matysime, labai brangiai moka; kita, jie greitai pasensta, nusidėvi, atgyvena ir jų vieton skubiai reikalinga gaminti nauji; o trečia—apsiginklavimas teikia viltį Wall Streeto milijonieriams ir politikieriams praveisti savo politiką pasaulyje, jeigu ne "geruoju," tai ginklo jėga.

KAIP TURČIAI LOBSTA LAIKE KARO

Pirma Antrojo Pasaulinio Karo Jungtinių Valstijų vyriausybė turėjo \$57,900,000,000 valstybinių skolų. 1948 metais tos skolos jau pasiekė \$252,292,246,513, arba lygiai padalinus, tai po \$1,721.45 ant kiekvieno gyventojų, įskaitant ir vaikus.

Kas gi šias valstybines skolas išmokės? Turės išmokėti patys piliečiai.

Tai kur tie pinigai dėjosi, į keno kišenes jie nuėjo?

Turtas susikuopė į stambių kapitalistų kišenes. Taip buvo pas mus, taip ir kitose kapitalistinėse šalyse. Pirmojo Karo Jungtinių Valstijų stambios kapitalistų korporacijos į šešis metus pasidarė \$18,400,000,000 pelno.

Gi laike Antrojo Pasaulinio Karo per šešis metus, 1939-1945, jos pasidarė pelno net \$52,900,000,000! O šių korporacijų savininkų yra tik 75,000 iš 140,000,000 gyventojų.

Brošiūra, išleista United Steelworkers of America Research skyriaus, kuri vadinasi "Five Years of War Profits, 1940-1944..."

parodo, kaip iškilo plieno ir ginklų gaminimo stambių korporacijų pelnai. Bethlehem Steel Corp. 1935-1939 metais turėjo pelno \$78,470,000; gi karo laiku 1940-1944 metais pasidarė \$209,908,000,000, tai yra, jos pelnai pakilo 446%.

Republic Steel Corp. tais pat metais pelnai pakilo 737%; Jones & Laughlin Steel Corp. 678%; Colorado Fuel & Iron Co. 1,246%. Gi Lukens Steel Co. pelnas pakilo net 27,139%!

Tokis baisiai didelis pralobimas ginklų ir amunicijos gamintojų buvo laike Antrojo Pasaulinio Karo (1939-1945). Panašiai turčiai lobo ir laike Pirmojo Pasaulinio Karo (1914-1918).

Laike Antrojo Pasaulinio karo vien 19-ka laivų statybos kompanijų įdėjo medžiagos ir darbininkams išmokėjo už valdžiai statomus karinius laivus \$22,979,275; gi iš valdžios paėmė už tą darbą tiek, jog pasidarė \$356,000,000 gryno pelno!

Tai ar dyvai, kad kongresmanų ir kitų valdininkų fabrikai dažnai "pergalei" gamino ir tą, kas nevisai buvo reikalinga, arba gamino daug didesniais kiekiais, kaip to reikėjo.

Po karo iškilo eilė skandalų dėl kyšių, kuriuos ėmė kongresmanai ir kitų valdininkai nuo gamintojų už tai, kad jiems davė karinius užsakymus. 1946 metais, kada iškilo skandalas dėl kongresmano Andrew J. May ir Gersons Co. dėl \$78,000,000 kyšių, tai Senato tyrinėjimo komisija priešakyje su L. C. Warren pripažino, kad bilijonai dolerių nuėjo kyšiais valdininkams, kad tūlos kompanijos gautų riebiai apmokamus karinius užsakymus.

GINKLŲ GAMYBA—JŲ RUGIAPJŪTĖ

Jokia kita gamyba nėra taip pelninga kapitalistams, kaip ginklai ir amunicija. Ir todėl fabrikantai ir valdininkai, kurie susirišę su apsiginklavimo reikalais (o visi stambūs kapitalistai yra susirišę), visada rėkia apie "pavojų šaliai," įrodo, kad būk kitos šalys "daugiau ir geriau apsiginklavusios, negu mes."

Kaip apsiginklavimas neša turčiams pelnus, užtenka vien tai priminti, kad dabartiniu laiku laivų statymo fabrikas Newport News, Va., stato lėktuvnešį "United States," kurio pastatymas valdžiai atseis \$152,000,000. Kompanijai liks daug gryno pelno. Gi už ke-

lių metų ir šis lėktuvnešis jau bus "senas," jį sudaužys arba kariniuose bandymuose nuskandins. Prie Bikini salos atominių bombų išbandymui buvo sutelkta apie 100 karo laivų, kelių bilijonų dolerių vertės.

Tas patsai yra su lėktuvų statyba. Jungtinių Valstijų orlaivyno generolai reikalauja, kad taikos laiku būtų nemažiau, kaip 21,000 karinių lėktuvų, 502,000 lakūnų ir mechanikų orlaivyne. Užlaikymui tokio karo orlaivyno ir naujų lėktuvų statybai į metus reikalinga apie \$7,000,000,000!

Kiekvienas lėktuvas, tai kalnas pinigų. O už naujos rūšies lėktuvų statybą kompanijos ima keleriopai daugiau. Taip už "YB-49" Boeing Co. paėmė \$3,000,000. Už jūrinį transporto lėktuvą, 8-ių motorų jėgos, "Howard Hughes," paėmė \$25,000,000. Gi už lėktuvo "Lockheed Constitution" pastatymą paėmė net \$30,000,000!

Panašiai milžiniškos sumos pinigų išmokama už naujas kanuoles, kulkasvaidžius, tankus ir kitokius ginklus. Ir niekas pasaulyje taip greitai "nepasensta," kaip ginklai ir amunicija. Kas šiandien naujo ir geriausio, už metų, kitų jau bus "pasenęs" ir "atsilikęs."

Antrojo Pasaulinio Karo laiku į Ramiojo Vandenyno salas per tris metus buvo gabenama ginklai, amunicija, maistas ir kitos reikmenys karui prieš Japoniją. Kada Japonijos imperializmas Mandžūrijoje susmuko ir Japonija kapituliavo, tai Jungt. Valstijos sudarė specialę komisiją "For The Disposal of War Surplus," kurios buvo uždaviniu likviduoti tuos karinius sandėlius. Už bilijonus dolerių ginklų buvo atiduota veik *visai dykai* Kinijos reakcijai. Ir tai 1946 m. kovo 7 d. ta komisija raportavo Karo Departmentui Washington, kad karinėse bazėse užsienyje vis dar buvo \$15,000,000,000 vertės ginklų ir reikmenų, jų tarpe 16,000 karinių lėktuvų; 20,000,000 pakelių cigaretų, 55,500,000 svarų sviesto, 125,000 trokų, daugybė kanuolių ir amunicijos. Vėliau daugelį tų sandėlių sudegino, arba karo pabūklus suvertė į mares, nes viena, jie jau "pasenę," kita — jų parvežimas atimtų užsakymus ant naujų ginklų.

KODĖL TAIP GINKLUOJASI?

Jungtinių Tautų organizacijoje Tarybų Sąjungos delegacija pasiūlė, kad penkios di-

džiausios valstybės: Sovietų Sąjunga, Anglija, Francūzija, Kinija ir Jungtinės Valstijos susitartų ir tuojau sustabdytų apsiginklavimą, tuo pat kartu vienu trečdaliu visų esamų ginklų kiekį sumažintų bėgyje metų laiko.

Didžiausiu žiaurumu ir visokiomis neteisingsiomis išvadomis puolė šį Tarybų Sąjungos pasiūlymą Jungtinių Valstijų delegacija, o, žinoma, vėliau ją palaikė Anglija, Francūzija ir Kinija bei "mažosios" imperialistinės valstybės, kaip Belgija, Holandija ir kitos.

Aišku buvo, kad kapitalistinės-imperialistinės valstybės bijosi mažinti apsiginklavimą. Argumentavo, kad mažinimas apsiginklavimo "sudaro pavojų iš Sovietų Sąjungos pusės." Bet juk Sovietai siūlė ir savo ginkluotą jėgą mažinti, tai tas argumentas atpuola. Nusiginklavimo priešininkai slepia tikruosius savo sumetimus, o jie yra sekami:

(1) Pirm Pirmojo Pasaulinio Karo Amerikoje ir kitose kapitalo šalyse buvo nedarbas — krizė. Karui prasidėjus atėjo "geri laikai": pasibaigė nedarbas, kapitalistai, ypač Jungtinių Valstijų susikrovė bilijonus dolerių pelno.

(2) Pirm Antrojo Pasaulinio Karo vėl Amerikoje viešpatavo ekonominė krizė nuo 1929 iki 1939 metų. Ir jokios net progresyvės visuomeniškos Rooseveltto darbų programos negalėjo likviduoti nedarbo. Tik karui prasidėjus vėl "prasidėjo geri laikai" ir Amerikos kapitalistai susikrovė dar didesnius pelnus, negu laike 1914-1918 metų karo.

1945 metais pasibaigus karui milijonai darbininkų atsidūrė už fabričių vartų. Prasidėjo iš karinės padėties grįžimas į normalę. Wall Stryto milijonieriai ir valdonai priėjo prie išvados, kad jeigu 1914-1918 ir 1939-1945 metų karai pagimdė "gerus laikus," panaikino nedarbą, suteikė kapitalistams desėtkus bilijonų dolerių pelno, tai kodėl nepalaikyti tokios pat padėties ir po karo?

Jiems buvo aišku, kad jeigu bus grįšta prie normalės taikos padėties, tai tuojau sandėliai persipildys rūbų, apsiavų, kitokių kasdieninio gyvenimo reikmenų ir sugrįš vėl baisioji 1929-1939 metų krizė. Tuo gi kartu Tarybų Sąjungoje, kur likviduota kapitalistinė santvarka, ir demokratinėse liaudies respublikose, kurios eina prie socialistinės tvarkos, nebus nedarbo. Jau vien tas įrodys socialistinės

ir liaudies demokratinės santvarkos pirmenybę prieš kapitalistinę. Prie to negalėjo kapitalistinės santvarkos gelbėtojai prisileisti.

Todėl ir prasidėjo: (a) "Šaltasis karas"— dar niekadoms pirmiau žmonijos istorijoje negirdėtas spaudoj, per radiją, visokiais būdais puolimas tarybinės ir liaudies demokratinės santvarkos, kartu palaikymas įtemptos tarptautinės atmosferos, gasdinimas atominėmis bombomis, "gelbėjimas" "nepriklausomybės" Graikijos, Turkijos, Irano, Francūzijos, Italijos, Kinijos ir tt.

(b) Trumano Doktrina, Marshallo Planas, Atlanto Sąjunga ir tt. Šie planai reikalauja bilijonų dolerių iš Amerikos piliečių taksais, kad ginklai ir kitokios reikmenys būtų Amerikoje gaminama ir siunčiama kapitalizmo gelbėjimui į užsienį, kovai prieš tų šalių liaudies demokratiją.

(c) Tas teikia Amerikos kapitalistams ir pokariniams laikais pelnus ir tarnauja mažinimui nedarbo. Jau matėme, koki dideli kapitalistų pelnai buvo karo metu, gi "Economic Outlook" (No. 2, 1948 m.) paduoda, kad darbininkų algos 1947 metais pakilo ant 20% palyginus su 1945 metais; gi kapitalistų pelnai pakilo ant 89.9%.

Kodėl? Todėl, kad ir taikos laiku jie gamina kuodaugiausiai ginklų ir amunicijos, nevien Jungtinių Valstijų apginklavimui, bet aprūpinimui tais ginklais ir amunicija ir kitų kapitalistinių valstybių.

(d) Neveltui Jungtinių Valstijų valdžios ir ambasadosė sėdi stambūs kapitalistai iš Wall Stryto, arba generolai ir admirolai.

Prezidentas Trumanas pareiškė, kad 1823 metų "Monroe Doktrina" jau netikus, kad nesvarbu kurioje pasaulio dalyje eina politinė kova, Jungtinės Valstijos turi dalyvauti. Paskelbta karas komunizmui ir, suprantama, "Šaltas Karas" Sovietų Sąjungai ir demokratinėms liaudies respublikoms. Atsisakyta nuo pamatinių susitarimų su Tarybų Sąjunga, padarytų karo laiku Krymo ir Potsdamo konferencijose, kaipo nuo "Roosevelto klaidų." Stiprinama Amerikos Valstybių Sąjunga, vienijimos Europos ir Amerikos valstybės į Atlanto Sąjungą, kuriama Azijos Valstybių Sąjunga ir visa tai taikoma prieš Tarybų Sąjungą ir liaudies demokratinę respubliką. Ka-

rinis prisirengimas eina pilnais garais. Vienok ir jis negali galutinai pastoti nedarbui kelio.

Kodėl? Todėl, kad apsiginklavimas gimdo infliaciją — pinigų vertės puolimą. Nepaisant aukštų taksų, liaudis nepajėgia apsiginklavimo išlaidas padengti. Valstybinės skolos auga. Nubiednėjimas valstybės darosi vis didesnis. Liaudis biednėja, tik patys stambiausi kapitalistai kraunasi pelnus. Valstybiniame aparate viešpatauja nervingumas ir nuolatinis politikos trukčiojimas. Prezidentas Trumanas "pamiršo" savo kalbas, sakytas rinkimų laiku apie Wall Stryto milijonierius.

Reiškia, vyriausia apsiginklavimo našta gula ant darbo liaudies ir ji negalės atlaikyti tos naštos. Šiandien darbininko algos perka-

moji jėga yra daug mažesnė, negu ji buvo pirm karo. Patsai prez. Trumanas pripažino, kad įdėliai į bankus labai nupuolė.

Prie esamos ir vis blogėjančios padėties darosi dar didesnis pavojus taikai. Kariniai sluogsniai, ginklų ir amunicijos karaliai žino, kad "šaltasis karas" amžinai negali tęstis darbo žmonių lėšomis. Jie siekia karšto karo, nes tada tikisi likviduoti naujo nedarbo padėtį.

Jie tikisi, kad galės pasukti pasaulio istoriję atgal, sunaikinti liaudies demokratinę santvarką, kur ji jau gyvuoja. Bet jie baisiai apsirinka! Įvykiai Kinijoje rodo, kad jokios reakcinės jėgos nepajėgs sulaikyti liaudies nuo išsilaisvinimo ir išgelbėti atgyvenusią kapitalistinę santvarką.

NAUJA DAINA

Naujom dainom gimtieji slėniai aidi—
Garbė ir džiaugsmas pinasi jose.
Išžiūrėk į mūsų žemės veidą
Ir užsidek naujų laikų dvasia!—

Aršių kovų ir didžio darbo vaizdas...
Atgimę miestai, žemė suarta...
Jau greit išnyks ir paskutinės žaizdos,
Kurias per karą gavo mūs tauta.

— Pilieti! Broli! Mielas tėvynaiti!
Ar tu jauti didybę šių dienų?
Ar tu girdi artojų naują dainą—
Gražiausią dainą iš visų dainų?

Ji šaukia mus, ji šviesų žygį lemia:
Derlingus rudenis ir vasaras gražias, —
Sujungt laukus į vieną plačią žemę,
Išart skurdaus gyvenimo ežias...

Arčiau sustumt sodybą prie sodybos,
Rankas prie rankų, širdį prie širdies...
Tėvynės plotuos—klestinčiuos, beribiuos
Valstiečio dvasiai bus daugiau erdvės.

Ir praeitis — tamsioji skurdo šmėkla
Jau nebegrįš į laisvus mūs laukus. —
Mokyklos, klubai, MTS, elektra...
Visu ūgiu išsitiesia žmogus.

Naujom dainom gimtieji slėniai aidi.
Artojų ryžtą girdim dainose.—

Isižiūrėk į mūsų žemės veidą
Ir užsidek naujų laikų dvasia.

Ir versk senus ežeženklus nuo lauko
Ir seno skurdo naštą nuo širdies!
Nauja daina į naują žygį šaukia.—
Mes pasitikt išeinam ateities!—

Antanas Jonynas.

Prie Jono Biliūno Kapo

Jis mirė čia žiemos šarmotą dieną,
Paunksnėj Tatrų mėlynų kalynų.
Mirtis alsavimą užspaudė lėną,
Gyvybės žvakę užgesino.

Prie halto kapo žalios eglės gaudžia,
Dainuoja skujomis šakų spygliuotų.
Jos gyvos, kaip ir tavo žodis liaudžiai,
Kuri už nieką jo neatiduotų.

Žaliais šventosios skardžiais žengia rytas —
Tu jį jaunystės kovoje svajojai.
Gyvenimas senasis sudaužytas.
Išėjo darbininkai ir artojai

„ Į naują buitį, pergalę laimėję.
Jie tarė: skurdo, prispaudos gana!
Pasibaigė jiems *pasaka liūdna*,
Ir *laimės žiburys* delne jų sublizgėjo.

Antanas Venclova.

1949. II. 14.

MOKSLAS PERTVARKAŠ GAMTĄ

N. VOROBJOVAS

Žmogus gali ir turi sukurti naujas augalų formas—geriau, kaip gamta.

(I. V. MIČIURINAS)

Šie didžiojo mokslininko žodžiai tapo mūsų agrobiologijos mokslo vėliava. Tarybiniai selekcininkai ir agronomai drąsiai įsiveržia į augalų gyvenimą, sukurdami naujas formas, kurios labiausiai reikalingos socialistiniam žemės ūkiui.

Akademiko Trofimo Denisovičiaus Lisenkos, žengiančio mokslininkų-mičiurininkų priešakyje, darbai yra ryškiausias pavyzdys. Akademiko T. D. Lisenkos išradimai praturtino mūsų biologijos mokslą, įgalino gauti gausius derlius.

Žemiau duodama sutrumpinta kai kurių akademiko T. D. Lisenkos darbų apžvalga.

MORGANO GARBINTOJAI NERIMAUJA

1929 metų žiemą Leningrade vyko Visasąjunginis genetikų suvažiavimas. Per vieną suvažiavimo posėdį į trubūną pakilo jaunas žmogus. Vienoje rankoje jis turėjo aukso spalvos varpų puokštelę, kitoje — mažus popierinius grūdais pripildytus ryšuliukus.

Paskambinęs varpeliu, suvažiavimo pirminkas kreipėsi į delegatus.

Akademikas Trofim Lisenko apžiūrinėja naujas grūdų sėklas.

— Kirovobado bandomosios stoties bendradarbis pageidauja pasidalinti savo samprotavimais. Prašau minutės dėmesio!

Salė ėmė įtemptai laukti pranešimo. Kokius samprotavimus gali turėti šis provincijos agronomas su varpų puokštele rankose? Kas bendro tarp jo kviečių ir kilnaus akademinio mokslo?

Kalbėtojas pradėjo tyliai, truputį užkimusiu balsu. Didžiulė garbingų delegatų auditorija, matyti, jaudino jauną selekcininką. Tai buvo

jo pirmasis viešas pasisakymas. Bet kiekvieną minutę jis vis labiau drąsėjo, kalbėjo vis ryškiau, įtikinamiau.

— Aš padariau išvadą, — sakė kalbėtojas, — kad tarp kultūrų žemiškumo ir vasariškumo nėra jokios griežtos ribos. Užtenka pakeisti išorės sąlygas, kad žieminiai kviečiai virstų vasariniais, o vasariniai — žieminiais.

Tuo metu tai buvo per daug drąsus pareiškimas. Suvažiavimo dalyviams niekuomet nebuvo tekę girdėti tokio tvirtinimo.

Tais metais biologijos moksle buvo labai populiarūs buržuazinių mokslininkų Veismano — Mendelio — Morgano reakcinė teorija. Šios teorijos šalininkai tvirtina, kad gyvojo organizmo paveldėjimo pagrindas nekintęs. Kiekvieną išorinį organizmo požymį, sakė Morganas, atitinka jo vidaus pradmuo — genas, kuris nekinta per amžius. Genų suma, įrodinėjo jis, sudaro paveldimą organizmo genofondą, kurio kiekis yra visuomet toks pat.

Patys genai yra branduolio medžiagos dalelėse — chromosomose. Iš čia ir chromosominė „teorija.“

Ši teorija gyvąjį organizmą įsivaizduoja kaip makštis, kuriose yra nekintamoji medžiaga — paveldėjimo pagrindas. Iš kartos į kartą, lyg iš makščių į makštis, persiduoda ši nekintamoji medžiaga be mažiausių pakitimų. „Paveldimoji medžiaga nemari ir niekuomet iš naujo neatgimsta“ — tvirtina veismenistai-mendelistai-morganistai.

Ši iš esmės idealisinė teorija skyrė organizmą į dvi dalis — kūną ir sielą. Kūnas gali keistis, siela — niekuomet. Ir buvo daroma išvada: niekuomet nepasiseks pakeisti organizmo paveldėjimo pagrindo!

O kas tas kalbėtojas, kuris pasikėšino į taip, rodos, nepajudinamus genetikos pagrindus?

Tai buvo tuomet dar negarsus selekcininkas Lisenko, žengęs pirmuosius savo žingsnius augalų prigimčiai pertvarkyti.

Suvažiavime vienas garbingųjų delegatų priėjo prie Lisenkos ir išdidžiai pasakė jam:

— Napatariu, jaunas žmogau, išstatyti save auditorijos pajuokai! Visi jūsų įrodymai subyrės, jei panašius bandymus darysime kitose aplinkybėse.

— Bet as ne iš tų, kurie pasuoja prieš sunkumus arba baimingai lenkiasi sustingusiems kanonams, — atsakė Lisenko.

Ir po suvažiavimo jis nusprendė pasitikrinti savo bandymus “kitose aplinkybėse.”

Tam jis pasirinko Karlovkos kaimą, Poltavos srityje, kur jis gimė ir augo iki jaunolio amžiaus, kol stoji į mokslo įstaigą. Nuo Karlovkos iki Kirovobado labai toli, skirtumas klimato ir dirvos atžvilgiu — nepalyginamas. Vadinasi, “aplinkybės” Karlovkoje toli gražu ne tokios, kaip prie Kirovobado.

STEBUKLAS KARLOVKOJE

“Karlovkos” kolektyvinio ūkio namo-laboratorijos vedėju buvo Denisas Lisenko—tikras selekcininko-novatoriaus tėvas. Sūnus jam patarė paberti šaltose patalpose žieminių kviečių sėklas nedideliu sluoksniu ir palikti jas tokiame stovyje keletą dienų. O atėjus pavasariui—sėti juos taip, kaip sėjami paprastieji vasariniai kviečiai.

Šis patarimas tėvą nemažai nustebino. Bet vis dėlto jis paklausė sūnaus, nors ir netikėjo, kad iš to gausis kas nors prasmingo.

— Žaliuos, o varpų neduos, tuo ir baigsis tavo sumanymas,—murmėjo jis, prie žiemos skersvėjo maišydamas kviečius.—Prisimink Ostapą Polubabčenką. Kai jis vieną pavasarį pasėjo žieminius, tai visus metus sėdėjo be duonos...

— Ostapas padarė klaidą, o aš darau bandymą. Tai skirtingi dalykai, — atsakė Trofimas Lisenko.

— Pradžia skirtinga, bet pabaiga bus ta pati,—nenurimo senis.

Bandymas seniui nelabai patiko. Tačiau jis įvykdė visas jaunojo agronomo nurodytas procedūras.

Atėjo pavasaris. “Atšaldytas” žieminių

kviečių sėklas pasėjo sodyboje ir pradėjo sekėti, kas bus?

Karlovkos gyventojai nesitikėjo gerų bandymo vaisių. Jie, kaip ir senis Lisenko, labiau tikėjosi liūdnų rezultatų, nes toks atsitikimas vieną kartą jau buvo jų kaime. Tiesa, tas atsitikimas buvo ne tiek graudus, kiek juokingas. Ostapas Palubabčenko, sumaišęs kamaroje maišus, supylė į vežimą ne vasarnius kviečius, bet žieminius. Ir pasėjo jis juos, nenujausdamas jokios nelaimės. Kai kviečiai žaliavo visą vasarą ir nedavė stiebo, Ostapas ateidavo į savo rėžį ir krimsdavosi: “Ko kviečiams trūksta, nesuprantu. Sėjau, rodosi, neblogiau, negu kiti.”

Apie Ostapo klaidą Karlovkos gyventojai sužinojo prieš rudenį. Ir kada sužinojo—visas kaimas juokėsi. Bet Ostapui juoko nebuvo: jam su šeima teko iki naujo derliaus misti avižine duona.

Šį atsitikimą Karlovkos gyventojai visą gyvenimą atsiminė. Todėl jie įtemptai sekė agronomą Lisenką, kuris “sąmoningai sėjo pavasarį žieminius kviečius.

Visuotiniam jų nustebimui, įvyko stebuklas: kviečiai “persigimė.” Jie augo lygiai taip, kaip vasariniai: sudygo, sužaliavo, išleido varpas ir... davė derlių.

Veikiant išorės sąlygomis, žiemiškumo genofonas įgriuvo. Veismanistinio-morganistinio “mokslo” garbintojams smogtas rimtas smūgis.

KVIEČIŲ VYSTYMASIS GREITĖJA

O kas įvyks su vasariniais kviečiais, jei mes jų sėklas keletą dienų prieš sėją pamerksime į vandenį ir pabersime nedideliu sluoksniu po pastogę?

Grūdai, aišku, išbrinks ir sudigs.

— Padėkite tokius grūdus į žemę, — pasakė selekcininkas Lisenko kaimo tyrinėtojams, — ir prižiūrėkite juos. Vaizdumui, pasėkite greta sausus kviečių grūdus: tą pačią valandą, tuo pačiu būdu, vienodame agrotechnikos fone. Ir jūs pamatysite, kad išbrinkusios sėklos sudigs greičiau, negu sausos. Jų pasėliai bus tankesni, duos stambesnę varpą ir greičiau pribrės.

Tyrinėtojai paklausė Lisenkos patarimo ir įsitikino jo teisingumu. Mirkytų sėklų pasėliai buvo geresni, kaip paprastieji. Tokios išvados prieita ir Karlovkoje, Poltavos srityje,

ir Stanovij Kolodec prie Oriolo, Rilske prie Seimo upės, Pugačiove, kairiajame Volgos krante — visur, kur bandymai buvo daromi pagal Lisenkos patarimą.

Po metų bandymą pakartojo šimtai kolektyvinių ūkių, o dar po metų — tūkstančiai, šimtai tūkstančių.

Taip gimė naujas metodas žemės ūkyje — vernalizacija. Šio metodo pagrindas yra stadijiškumo teorija. Augalų vystymasis, sakė Lisenko, susidaro iš atskirų įvairių rūšių vystymosi etapų arba stadijų.

Dabar vernalizacijos metodas žinomas kiekvienam kolektyviniui ūkiui valstiečiui. Jis tapo neatskiriama dalis agrotechnikos komplekso, kurį mičiurininis agrotechnikos mokslas sukūrė derlingumui kelti.

Vernalizuotomis sėklomis mūsų šalyje užsėjami milijonai hektarų arimų. Sausrų zonos rajonams, kur javų brendimo metu neretai siaučia sausvėjai, vernalizacija turi ypatingai didelę reikšmę.

Šio naujo agrobiologijos metodo dėka šalis gauna papildomai daug milijonų pūdų grūdų.

BULVIŲ LIGOS PASLAPTIS

Viskas uždera pietų juodžemyje. Žaliuoja laukai, žydi sodai, vynuogynai vaisius neša, noksta arbūzai, baklažanai, pomidorai.

Gi bulvės neduoda gero derliaus. Net geriausios veislės greit išsigimsta ir netenka savo vertingų savybių.

Imdavo vieną ir tą pačią veislę, sodindavo ją prie Maskvos, Sibire, Užpoliaryje, Gomelio srityje — visur nuimdavo gausius derlius. Pamėgino pietuose — gavo menkas, mažytes, netinkamas sodinimui bulves.

Iš šiaurinių TSRS rajonų kasmet eidavo ešelonai su sėklinėmis bulvėmis į Kubaną ir Doną, į Ukrainą ir Vidurinę Aziją. Bet jų derlius nekilo. Vėl ir vėl teko atgabenti sėklines bulves iš kitur.

— Išsigimsta, — sielojosi valstiečiai.

— Nemėgsta riebios žemės, — tokią išvadą prieidavo Chersono bandomųjų laukų agronomai.

O formaliniai genetikai visą kaltę vertė... virusams, — jie žudė bulves pietuose.

Lisenko ėmėsi spręsti šį klausimą kitaip. Jis nustatė, kad bulvių "išsigimimas" susijęs su išorinėmis pietų sąlygomis. Iš tikrųjų, argi

Jaroslavlį vasara panaši į Kubanės vasarą, Maskvos — į Odesos? Šiaurėje vasara nekaršta, ten šakniagumbiai užsimezga ir auga vidutiniškoje temperatūroje. Gi pietinėje zonoje šis procesas sutampa su karščiausio laikotarpio pradžia. Vadinasi, bulvių ligas reikia "gydyti" vidutiniška šiluma.

Lygindamas šiluminį šiaurės ir pietų režimą, Lisenko nustatė, kad Maskvos vasara savo temperatūra lygi rudens pradžiai ties Odesa. Vadinasi, reikia perkelti šakniagumbių susidarymą į rudenį — sodinti bulves liepos mėnesį.

Netoli Odesos bandymui buvo parengtas nedidelis žemės sklypas. Odesos srities kolektyvinių ūkių valstiečiai jau kūrė vasarą, kai Lisenko su savo padėjėjais sodino bulves.

— Ar išsilaikys bulvės tokiam karštyje?, — klausė agronomai, stebėdami Lisenkos bandymus.

— Lisenko nieko nedaro spėliodamas,—įsitikinę atsakinėjo tyrinėtojai.

...Bulvės sužydėjo rugpiūčio mėn. pabaigoje. Naktys pasidarė vėsios, nulsūgo ir dienos kaitra. Atsirado vaismazgis. Šakniagumbiai pradėjo augti.

Spalio mėn. buvo pradėta kasti, ir žmonės netikėjo savo akimis. Užderėjo stambūs, sunkūs šakniagumbiai. Lygiai tokie pat, kaip Maskvoje, Baltarusijoje, Sibire, Leningrade.

Sekančią vasarą bandymai buvo pakartoti gamybinėmis sąlygomis — kolektyviniuose ir tarybiniuose ūkiuose. Ir vėl puikus rezultatas. Bulvių ligų paslaptis buvo atidengta.

Dabar vasarinis bulvių sodinimas, kaip priemonė kovai su jų išsigimimu sausros rajonuose pietuose tapo įprastu reiškiniu.

VEGETAVINIAI HIBRIDAI

1939 m. rudenį per diskusiją genetikos klausimais prezidiumo stalias buvo apkrautas puodais su pomidorų ir bulvių hibridais. Akademikas Lisenko pasakojo susirinkusiems, kad hibridai gauti Mičiurino parengtu būdu. Bet morganistai visomis jėgomis stengėsi nepastebėti novatorių - agrobiologų pasiekimų. Jie niekinamai sakė: "Vegetatyvinių hibridų gamtoje nėra ir negali būti." (Kai kurie skeptikai kartoja ir dabar. Juo blogiau jiems).

...Trisdešimt trys kilometrai nuo Maskvos, netoli gražaus senovinio parko, yra Lenins-

kije Gorki kaimas. Aplink kaimą yra Visasąjunginės V. I. Lenino vardo žemės Ūkio Mokslių Akademijos eksperimentinės bazės bandomieji laukai.

Čia atliekami be galo įdomūs darbai augalų prigimčiai pertvarkyti. Šiam darbui vadovauja akademikas T. D. Lisenko ir jo mokiniai - akademikai D. A. Dolgušinas ir A. A. Avakjanas. Jų bandymuose, lyg veidrodyje, atsispindi didžioji ir nenugalimoji Mičiurino mokslo jėga. Morganistai teigė, kad hibridus galima gauti tik lytiniu būdu. Jie neigė galimumą gauti vegetatyvinius hibridus, nes nepripažino išorinės aplinkos įtakos augalų prigimčiai.

Mes aplankėme eksperimentinę bazę rugpiūčio mėn. viduryje. Tą dieną ten buvo šimtai ekskursantų iš aukštųjų mokslo įstaigų ir kolektyvinių ūkių. Ir kiekvienas, kuris aplankė bandomuosius laukus, pastebėjo didžiausią vegetatyvinių hibridų įvairumą. Pomidorų laukas sudarė be galo gražų vaizdą. Raudoni, geltoni, melsvai raudoni vaisiai... Vieni apvalūs, antri pailgi, panašūs į baklažanus, treči primena vynuoges, kurias liaudis vadina "moters piršteliais."

Visas šis didžiai gausus vaisių įvairumas gautas vegetatyvine hibridizacija.

Įdomi yra veislės, vadinamos "tryliktąja linija," atsiradimo istorija. Mičiurinas, kaip žinoma, mokė, kad skiepijimu galima tam arba kitam augalui perduoti trūkstančius jam savyumus. Remdamiesi šiuo mokslu, mokslo darbuotojai įskiepijo laukiniam augalui *Solanum nigrum* pamidoro veislę "Ankstyviausioji." Rezultate buvo gautos ankstyvos formos, kurios pasižymi ne tik savo ankstyvumu, bet taip pat puikiomis skonio ypatybėmis.

Antru atveju buvo paimtos dvi skirtingos pomidorų veislės: viena — su bulviniais lapais ir raudonais, pailgiais vaisiais, antra — su paprastais karpytais lapais ir apvaliais geltonais vaisiais. Pirma veislė buvo paskiepis, o antroji — prieskiepis. t. y. pomidorui su bulviniais lapais ir raudonais vaisiais buvo įskiepyta veislė su karpytais labais ir geltonais vaisiais.

Sėklos vaisių, surinktų paskiepyje ir prieskiepyje, buvo išsodintos atskirai. Rezultate buvo gauti augalai, turį ir vienos, ir antros veislės požymius, sujungtus drauge. Vadinas,

sėkliniuose vegetatyvinių hibridų palikuonyse gaunamas toks pat formų įvairumas, kaip esant lytiniam kryžminimui.

Ką tai liūdija? Tai, kad dalykas priklauso nuo maitinimo, nuo išorinės aplinkos įtakos, t. y. nuo to, kaip augalo organizmas yra ugdomas. Juk chromosomai negali pereiti iš paskiepio į prieskiepį ir atvirkščiai! Vegetatyvinės hibridizacijos bandymai kuo įtikinamiau parodo, kad bet kuri gyvojo organizmo dalelytė, net syvai, kuriais keičiasi paskiepis ir prieskiepis, turi paveldimus ypatumus.

Didžiojo gamtos pertvarkytojo I. V. Mičiurino sukurta ir T. D. Lisenkos išvystyta vegetatyvinės hibridizacijos teorija turi ne tik didelę mokslinę reikšmę. Ji daro be galo didelę paslaugą mūsų žemdirbystei, padeda žemės ūkio darbuotojams gauti trumpu laiku produktyviausias kultūrinių augalų veisles.

AUKSINĖ VARPA

Jau tūkstančius metų žemės rutulyje gyvoja akuotuoti kviečiai. Liaudis juos vadina "meldiniais." Ir iš tiesų — kviečiai, kaip mel-dai. Jų stiebai stambūs, tvirti, kaip styga.

Vidutinė paprastų kviečių varpa duoda apie pusantro gramo grūdų derlių, akuotuotų kviečių varpa — penkių — šešių ir net dešimties gramų. Visi grūdai pilnaverčiai, stambūs. Setubklingi kviečiai!

Bet keista, kodėl nėra nė vieno jų ištisinio masyvo? Kodėl jie išsilaiko tik botanikos kolekcijose ir mažyčiuose mėgėjų - augalininkų sklypuose?

Pasirodo, kad paprastosios visiems žinomos agrotechnikos priemonės akuotuotiems kviečiams netinka. Pakartotiniai mėginimai įdirbti juos laukuose nepasisekė.

Ekspertinė bazės mokslo darbuotojų kolektyvas, vadovaujamas akademiko Lisenkos, pasistatė tikslą parengti akuotuotų kviečių agrotechniką. Reikia rasti tokius įdirbimo būdus, kad kviečiai duotų rekordinius derlius kolektyvinių ir tarybinių ūkių laukuose. Šis darbas pradėtas neseniai, 1947 m. vasarą, Leninskije Gorki kaime, netoli tų namų, kur mirė Vladimiras Iljičius Leninas.

Kartu su kitais ekskursantais mes aplankėme tą vietą 1948 m.

Mes matėme sklypą, kur tiriamos įvairios vasarinių kviečių veislės. Jų tarpe ir akuo-

tuoti kviečiai. Visos veislės buvo išsodintos aukštame agrotechnikos fone. Ir kas gi pasirodė?

Vienos jų davė trisdešimt centnerių iš hektaro, kitos — dvidešimt. Gi akuotuotieji kviečiai buvo blogiausieji.

Užtat kitame, didesniame sklype akuotuotieji kviečiai davė tokį derlių, kurio nedavė nė viena paprastų kviečių veislė. Kitokios ugdymo sąlygos — kitoks derlius.

Čionykščiai selekcininkai yra tos nuomonės, kad ir penkiasdešimt centnerių yra per mažas derlius akuotuotiesiems kviečiams. Jie gali duoti dvigubai daugiau.

Akuotuotieji kviečiai' yra vasariniai ir gana vėlyvi. Tiesa, sąvoka "vėlyvi" yra reliatyvi. Pietų rajonams jie vėlyvi, o šiaurės — normalūs. Reikalas yra tas, kad pietuose juos veikia sausrėjai bei didelės kaitros, ir jie duoda tik pelus.

Bazės darbuotojai papasakojo ekskursantams tokį atsitikimą. Šių metų vasarą akuotuotieji kviečiai buvo pasėti viename pietiniame punkte. Jie vystėsi puikiai. Varpos buvo stiprios, didelės, stiebai tvirti. Pagal išorinius požymius jie galėjo duoti mažiausia trisdešimt centnerių iš hektaro. Bet kai kviečiai pradėjo nokti — varpoje beveik nebuvo grūdų. Derlius buvo minimalus.

— Vadinasi, — daro išvadą mokslo darbuotojai, — pietuose reikalinga žieminė akuotuotųjų kviečių forma.

Bet gamtoje tokios formos nėra. Yra tik akuotuotieji vasariniai kviečiai, niekas nėra matęs žieminų ir Lisenko pasistatė uždavinį — perdirbti vasarinius akuotuotosius kviečius į žieminus. Akademijos bazėje šia kryptimi jau atliekamas didelis darbas.

MIČIURININIO MOKSLO TRIUMFAS

1948 metų liepos 31 diena užims atskirą puslapį mūsų agrobiologijos mokslo istorijoje. Tą dieną Maskvoje prasidėjo Visasąjunginės V. I. Lenino vardo žemės ūkio Mokslų Akademijos sesija.

Sesija suvedė dviejų krypčių biologijos moksle — materialistinės ir idealistinės — daug metų trūkusios kovos rezultatus. Nugalėjo mičiurininė kryptis — materialistinė, pažangioji, surišta su gyvenimu ir pritarianti gyvenimui. Visiškai buvo sumušta veismaninė-

mendelinė-morganinė kryptis — idealistinė, reakcinė, atitrūkusį nuo gyvenimo...

Biologijos mokslas visuose savo vystymosi etapuose buvo arena griežtos kovos materializmo prieš idealizmą, dialektikos prieš metafiziką, mokslo prieš mistiką. "...veismanizmas, o vėliau mendelizmas - morganizmas, — pasakė savo pranešime akademikas Lisenko — nukreipti prieš materialistinius Darvino vystymosi teorijos pagrindus."

Dar smarkiau ši kova įsiliepsnojo, kai didysis mūsų tėvynietis Ivanas Vladimirovičius Mičiurinas išvystė savo nemarius bandymus augalų gamtai pertvarkyti. Formaliosios genetikos atstovai visomis jėgomis mėgino įrodyti, kad Mičiurino atrastasis dėsningumas gali būti pritaikomas tik vaisių ir uogų kultūroms. O jei taip, negalima, vadinasi, šio dėsningumo pritaikyti lauko augalams ir juo labiau netikslu daryti iš jo išvadas visam agrobiologijos mokslui.

Akademikas Lisenko demaskavo šiuos mendelininkų - morganininkų mėginimus. Savo tyrinėjimais jis puikiai įrodė, kad mičiurininis mokslas — bendrasis biologijos mokslas, turįs itin svarbią reikšmę pertvarkant gyvąją gamtą.

"Nepaisant to, kad I. V. Mičiurinas daugiausia dirbo su vaisių ir uogų kultūromis, — sako akademikas Lisenko, — o darbai, kuriems aš vadovauju, kol kas liečia tik vienmetines lauko kultūras, aš I. V. Mičiurino kūriniuose visuomet rasdavau ir randu vis naujų tikrų vadovaujančių nurodymų."

Mičiurininkai žengia koja kojon su gyvenimu, ranka rankon su socialistinio žemės ūkio meistrais. Jie sprendžia svarbiausias, aktualesias laukininkystės ir gyvulininkystės problemas. Ir juo giliau jie įsigilina į gyvenimą, tuo daugiau naujų problemų iškyla jiems, tuo energingiau ir vaisingiau dirba jie.

Mičiurininkų gyvenimas kupinas audringos kūrybos.

Morganininkai teturi scholastiką, aklavietes, nenaudingus, niekam nereikalingus "bandymus."

Kai vienas Ukrainos delegatas sesijoje pasakė: "Šiais metais Ukrainos kolektyviniai ūkiai iki rugpiūčio 1 dienos valstybei pristatė

(Tąsa and 59 pusl.)

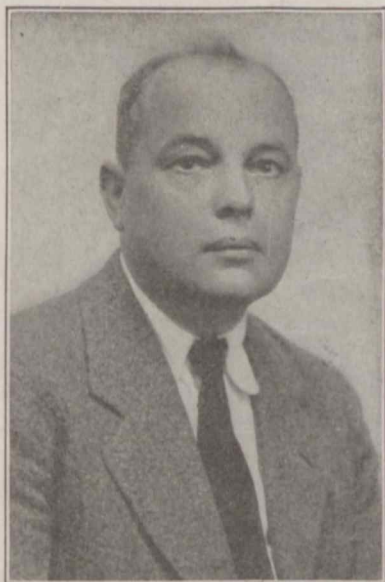
ATSIMINIMAI IŠ A. L. D. L. D. PRAEITIES

Dubeltava Sukaktis Amerikos Lietuvių Kultūriniam Darbe

KAZYS STEPONAVIČIUS

1915 metų rugsėjo 20 d. ant Roebing Street, Brooklyne, drg. L. Pruseika susikvietė būrį draugų įkūrimui knygom leisti draugijos. Vardas duota: *Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugija*. Po to, buvo diskutuojama pamatinis Draugijos tikslas. Mat, tais laikais mes, iš Lietuvos atvykę jaunuoliai, buvome jautrūs bei techniškai ir norėjome nuo pradžios žinoti, su kuom esame ir kur stovime. L. Pruseika suformavo sekamą pamatinį Draugijai tikslą:

“Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugija stato savo tikslu leidimą tokių raštų, kurie keltų darbininkų miniose klasinė sąmo-

LEONAS PRŪSEIKA

nę, auklėtų darbininkuose marksistinį susipratimą ir solidariškumą bei šiaip jau praplėstų jų žinojimo ribas įvairiose mokslo šakose. Leisdama knygų iš dailiosios literatūros ir įvairių mokslo šakų, ši draugija betgi labiausia rūpinsis leisti raštus, gvildenančius darbininkų klausimą visame jo apimtyje bei raštus, rišančius mokslo socializmo teorijos ir praktikos klausimus.

“ALDLD ir šiaip jau visokiais būdais stengsis platinti darbininkišką apšvietą,

rengdama prakalbas, literatūros vakarus, teatrus ir steigdama knygynus.”

Tai Draugijos kertinis akmuo, ant kurio dar ir dabar statomas visas Draugijos kultūrinis darbas. Ne pamatiniu principu, o tik keliais technikiniais sakiniais pasikeitė Draugijos programa, ją reorganizuojant 1921 metais.

Tame pirmame susirinkime Centro komiteto pareigom paskirta: Pirmininku — L. Pruseika, sekretorium — J. Benesevičiūtė, išdininku — J. Dainius.

Tos pačios savaitės bėgiu, tilpo “Laisvėje” pranešimas apie LDLD įsikūrimą ir tąja proga buvo kviečiami kolonijų darbininkiškai nusiteikę lietuviai organizuoti kuopas. Nuo tada prasidėjo tas didysis progresyvių lietuvių kultūrinis darbas.

1916 metais Draugija jau buvo pilnai susiformavusi. Pabaigoje metų buvo perrenkamas referendumu Centro Komitetas. Išrinkta: A. Žolynas — pirmininku, K. Steponavičius — sekretorium, K. Liutkus — išdininku.

Tuo tarpu Draugija jau turėjo arti 100 kuopų su suvirš 1,100 narių.

Pirmoji knyga “*Karė—Ko Dėlei?*” jau buvo spausdinama ir pradžioje 1917 metų išsiuntinėta nariams. Tais pačiais metais nariai aplaikė ir antrą knygą, “*Jono Biliūno Biografiją.*”

Sausio mėnesį 1918 metais buvo nariams išsiuntinėta trečioji knyga, “*Ant Rytojaus po Socialės Revoliucijos.*” o kiek vėliau nariai aplaikė “*Istoriją Socializmo Suvienytose Vals-tijose.*” Ta gausi knygų leidimo programa buvo tęsiama toliau. “Laisvė” buvo Draugijos organu ir vienintėlis laikraštis, informuojantis apie LDLD. “Naujienos” ir “Keleivis” per visą laiką itin Draugiją ignoravo.

Nors jauna, bet kupina energijos, Draugija sparčiai augo. Naujos kuopos kūrėsi, o jau gyvuojančios narių skaičiumi didėjo.

Aplinkybės organizaciniam darbui nebuvo lengvos. Tais laikais siautė pirmas pasauli-

nis karas. Tą karą remti ar neremti darbininkų avangarde pasireiškė dvi viena kitai griežtai priešingos grupės. LDLD stovėjo savo organo "Laisvės" pozicijoje. Socialpatrijotai iš "Naujienu" ir "Keleivio" su savo agentu Liutkum, jam esant Centro Komitete, stengėsi visokiais būdais kenkti Draugijai. Pagaliaus Centro Komiteto rinkimuose buvo išrinkta referendumu naujas išdininkas. Pradžioje 1919 metų, kai Liutkus buvo pakviestas į Centro Komiteto posėdį dėl izdo perdavimo naujam išdininkui, atsisakė tatau padaryti. Po kiek laiko, Centro Komitetas aplaikė iš Liutkaus advokato laišką, motivuojantį, kad Centro Komitetas užgyrė su rezoliucija Socialistų Partijos kairįjį sparną ir pagal LDLD konstituciją bei čarterį Centro Komitetas automatiškai atsipalaiduoja nuo Draugijos ir bent kokių privilegijų prie Draugijos. Po to, Grigaitis, Michelsonas ir Liutkus paskelbė naujus rinkimus dėl Centro Komiteto.

Tas socialpatrijotų (tais laikais juos vadinavo smalaviriais) pasikėsinimas prieš LDLD sukėlė didžiausią ūpą nariuose už Draugiją. Kasdien šimtai laišku suplaukdavo į Centrą. Juos rašė kuopos ir pavieniai nariai. Rašė ir nenariai. Centre buvo aplaikyta ir tokių laišku.

"Įrašykite ir mane į LDLD. Aš irgi noriu prisidėti į talką kovot smalavirius."

Centro Komitetas paskelbė pirmą pranešimą sekamai:

"Draugai: Būkite kantrūs ir laikykitės vieningai. Liutkus užgrobė Draugijos išdą, bet nariai solidariškai stovi su Centro Komitetu. Mes dėsime visas savo pastangas atgauti iš grobiko Liutkaus išdą. Draugijos kultūrinis darbas dabar bus dar našesnis, nes apsivalėme nuo to brudo, kuris bandė graužti Draugiją iš vidaus."

Po to Centro Komitetas išsiuntinėjo visoms kuopoms lapelius, plačiai išaiškindamas visą LDLD padėtį.

Taip tai pradėjome 1919 metus. Nors su tuščiu izdu, bet su neįveikiama energija dirbti už Draugiją. Galite dasiprotėti, koks entuziastiškas ūpas buvo už Draugiją. Be jokių prašymų ar raginimų, savaitės bėgyje susiuntė į Centrą paskolų knygoms leisti ir advokatų biloms pamokėti \$1,400. Socialpatrijotų pastangos Draugijos darbo nesutrūkdė, bet

dar paskatino prie uolesnio veikimo. Šių grumtynių sukuryje, nepavaduojamas talkininkas dasidėjo tais metais išrinktas Draugijai pirmininku *Dr. A. Petrika*.

LDLD tapo itin inžinu viso lietuvių progresyvio darbo. Ir ne tik šioje šalyje, bet ir Lietuvos draugams buvo teikiama gausi parama. Centro Komitetas vadovavo *Lietuvos Draugų Atstovybės* darbą, teikdamas gausią finansinę jiems paramą. Centro Komitetas buvo generale agentūra dėl Lietuvos draugų leidžiamos literatūros. Tūkstančiais egzempliorių knygų ir laikraščių buvo išplatinta per LDLD kuopas ir narius.

1921 metais, 26 d. birželio, gauta naujas čarteris ir Draugija reorganizuota vardu: *Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugija*. Tuo laiku Draugija jau turėjo su virš 7,000 narių ir virš 200 kuopų.

Iki šiol Draugija yra išleidusi 56 mokslines knygas, kurių išleidimas lėšavo šimtus tūkstančių dolerių. Tai stebėtinai didelis ir gražus kultūrinis darbas, nudirbtas iš Lietuvos išeivijos artojų.

Ateinančiais metais sukaks 35 metai Draugijos gyvavimo. *Ateinančiais metais sukanka 45 metai, kai Draugijos įkūrėjas Leonas Pruseika, būdamas studentu Liepojaus gimnazijoje 1905 metais, sausio mėnesį, parašė pirmą straipsnį, kuris buvo atspausdintas "Vilniaus Žiniuose."* Nors tai didelė krūva metų, bet L. Pruseika iki šiol nepaleido rūdyti tos taip miklios žurnalistikoj plunksnos. Pruseika yra daugelio knygų ir brošiūrų autorius, knygų vertėjas ir per 37 metus einantis darbininkiškų laikraščių redaktorius pareigas. Apart to, jo didysis nuopelnas yra ir tas kaip *ALDDL įkūrėjo*.

Didžiudamiesi ALDDL nuveiktas kultūriniais darbais ir pagerbdami Draugijos įkūrėjo 45 metų sukaktį žurnalistikos darbe, *pasiryškime visi ir visos gauti bent po vieną narį į ALDDL*. Šiais metais turime gauti dėl Draugijos bent 2,000 naujų narių.

Jei norime garbingai atžymėti sausio mėnesį sekančiais metais šią dubeltavą sukaktį, tai darbais parodykime savo nuoširdumą ALDDL ir jos įkūrėjui draugiškumą.

Tai bus garbingiausia jo pagerbimo dovana. Jis tokioje idėjoje augo ir gyvena, kad stiprinti darbininkišką judėjimą.

HOMERO ILIJADA IR ODISĖJA

DR. ANTANAS PETRIKA

(Pradžia 1 num.)

Po devynių metų kovos, Troją-Ilijoną apgulusių Achajų stovykloje pasireiškia maras, nuo kurio būriais krinta ne tik gyvuliai, bet ir žmonės. Maro priežastis ta, kad vyriausias jų vadas Agamemnonas atsisako gražinti žyniui Chrisui jo dukterį Chrisejidą, kurią jis buvo pasiėmęs sau už vergę-sugulovę, kai Achajai išgriovė Tebės pilį. Chrisas prašo užtarimo sidabralankį Apoloną, kuris, išklausęs savo garbintojo maldos—pradeda leisti savo mirtį sėjančias strėles į Achajų gretas.

Iš pradžios Achajai nežino, dėlko Apolonas ant jų supyko, bet jų pačių žynys Kalchantas-Kalchas (atvykęs kartu su Achajais Trojon, kad jiems ateities įvykius pranašautų) išsprendė, jog Apolonas keršija už Chriso įžeidimą ir keršys tol, kol Chrisas nebus patenkintas ir patsai Apolonas maldomis bei gražia hekatomba nuramintas.

Už tokį dalyko išsprendimą supyksta ant žynio Agamemnonas ir grąšina jam kerštu. Kalchantą užstoja Achilas-Pelydas. Tuomet Agamemnonas sutinka gražinti Chrisui jo dukterį, tačiau vietoj jos, jį pasiima sau gražiausią Achilo tebietę Brisejidą, kurią Achajai (kaip karo grobį) buvo jam pripažinę. Tuo žygiu Agamemnonas nori parodyti savo autoritetą ir kartu nubausti neklaužadą Achilą. Achilas supyksta ir pasimoja čia pat vietoje užmušti jį įžeidusį garbėtrošką Agamemnoną, tačiau jo ranką sulaiko dievė Ate-na, kurią specialiai iš Olimpo išsiuntė šiam ginčui likviduoti galingoji dievė Hera, visų Achajų globėja. Nestoras bando juodu sutaikinti, bet jam tai nepavyksta ir nuo čia prasideda Achilo rūstybės etapas, kuris yra visos epopėjos kamienas, sudaręs gilią vidutinę vienumą.

Achilas, giliai užgautas, atsisėda ant jūros kranto ir verkdamas maldauja savo motiną dievaitę Tetidą, kad ši nuskristų į snieguotąjį Olimpą, kurio viršūnėje variniuose rūmuose gyvena perkūnvaldis Dzeusas, ir iš jo išmels-tų apgultiems Trojėnams galios nuvyti nuo savo pilies Achajus ir prispyrus prie jūros—

juos gerai apkulti. Patsai gi Achilas prisiekia daugiau prieš Trojėnus rankos nebekelti, nepadėti Achajams, kad tuo žygiu juos nubaudus ir diskreditavus jų vadą Agamemnoną. Tetida išklauso savo sūnaus maldos ir išgauna iš Dzeuso pažadėjimą už Achilo įžeidimą Achajus nubausti, nors lemiamos pergalės Trojėnams jis ir netikrina.

Norėdamas Achajus nubausti, Dzeusas siunčia Agamemnonui klaidinantį sapną, kuriame "žada" pergalę. Patikėjęs sapnu, Agamemnonas išveda į kovą Achajus, kurie sutinka Trojėnus Arėjo lauke, prie Ilijono sienų. Trojėnų priešakyje atsistoja gražiaveidis Paris-Aleksandras ir šaukia narsiausį Achajų į kovą. Jį sutikti išeina Menalajas, vyras Helenos, kurią Paris buvo nuo jo paviliojęs. Paris išsigąsta ir pasislepia draugų tarpe. Tuomet taip bailiškai iš kovos pabėgusį Parį sutinka jo narsusis brolis Hektoras ir smarkiai išbara, išvadina jį bailiu, nevertu Trojėnų globos. Hektoras jam išmėtinėja, kad jį, paviliodamas garbingo vyro Menelajo žmoną, užtraukė savo tėvynei nelaimę, o dabar, kaip tikras kinkadrebis,—pats bėga iš kovos lauko. Taip brolio sugėdintas, Paris sutinka kautis su Menelaju už Heleną ir jos turtą iki pas-kutinosios, gi jei Trojėnai pralaimėtų, turėtų sumokėti dar ir bausmę. Tuo būdu sutariama baigti ilgąjį karą ir padaryti šventą santaiką. Toks susitarimas patinka abiem pusėm. Odisėjas pasirodė esąs tikrai gabus diplomatas.

Paris ir Menalajas pasiruošia kovai. Pirmiausiai kaujamas ietimis, o vėliau ir kalavijais. Menalajas pasirodo esąs stipresnis ir jau būtų savo konkurentą į šmotelius sukopjęs, bet atėjusi jo (Pario) globėja dievaitė Afroditė jį išgelbsti: ji sutrupina Menelajo kalaviją, apsupa Parį migla ir nematomą nu-neša į pilį. Paris, lyg iš miego pabunda savo kambaryje ir šaukiasi Heleną, kuri pajutusi grįžtant atvėsusią meilę Menelajui, smarkiai Parį apibara. Paris pripažįsta, jog pergalę laimėjo Menalajas, tačiau jis mano, jog kitą kartą dievai jam padės laimėti, o tuo kartu—jis kviečiasi Heleną prigulti, nes degas nesu-laikoma meile:

"Taigi geriau atsigulē palinksminkim širdj sau meile! Nes niekuomet mano širdj nebuvo taip meilē uztvinus: Dargi tā dienā, kai iš Menelajo tave pasigrobęs, Bēgau laivais iš šviesaus Lakedaimono miesto per jūrā Ir, atsidūręs Kranajos saloj, patale tavo meilēs Pirmājį kartā patyriau—toksai geidulys mane degin." Taip jįsai tarēs ī patalā žengē. Paskui jo žmona jau. Tekintoj lovoj sumigo abudu namuos Aleksandro.

Kai Paris Helenos glēbyje ramiai sau miegojo, tai Trojēnai su Achajais ginčijosi dėl įvykusios kovos pasėkų. Visiems buvo aišku, jog kovā laimėjo Menelajas ir Achajai visai teisingai reikalavo Trojēnus išpildyti sutartyje numatytas sąlygas. Patys Trojēnai Pario nemylėjo ir laikē jį šio ilgo karo priežastimi. Jie būtų išpildę visus Achajų reikalavimus ir karas būtų buvęs baigtas. Tačiau toksai ūmus karo likvidavimas nepatiko Herai; ji norėjo, kad Troja būtų sunaikinta. Dėlto ji, gavusi kompromiso keliu Dzeuso sutikimą, staiga išsiuntė iš Olimpo dievę Atenā, kad ši išprovokuotų tarpe Trojēnų ir Achajų muštynes ir kad vėl prasidėtų karas. Atena tai ir padarė. Jos sukurstytas vienas Trojēnų karžygis paleido varinę strėlę tiesiai Menelajui ī širdj. Tačiau pati Atena strėlēs kryptj pakeitē ir ši atsimušē ī storā diržo sagtj, tuo Menelajų tik sužeisdama. Tačiau šis nelauktas šūvis supykde Achajus ir jie, kaip liūtai, puolē Trojēnus. Užvirē smarki kova, kurioje krito daug žymių herojų. Kovos metu Atena drąsino Achajus, gi Apolonas Trojēnus. Šioj kovoj labiausiai pasižymėjo Achajų herojus Diomedas, nors būdamas ir sužeistas, nukovęs daug žymių Trojēnų. Atena pakurstē Diomedą kirsti net jos seseriai Afroditei, tik įspėjo jį neliesti kitų dievų. Kai Diomedas nori pribaugti sužeistā Ainēją (Afroditēs ir Achiso sūnų), Afroditē stoja jį ginti. Diomedas puola ją ir sužeidžia jai rankā. Dar daugiau: Diomedas ją iškolioja, kaip neturinčią teisēs vyrų ginčē dalyvauti, ir išvaro iš kovos lauko:

"Traukis, o Dzeuso dukra, iš kovos ir iš mūsų šalin tu! Dar negana tau, kad moteris mums tu visaip suvadžioji? Jeigu dabar tu ī kovā drįsai įsikišti — tikiuosi, Amžių drebēsi ir vardā kovos prie tavēs paminėjus!" Taip jįsai tarē. Jinai nusiminusi traukēs su gēda.

Jos sūnų Ainēją nuo mirties išgelbėjo tik-tai Apolonas. Įnirtęs Diomedas norėjo pulti net Apolonā, bet šis rūsčiai suriko:

Liaukis, Tydėjaus sūnau! Susiprask! Nenorėk susilygint Su dangiškaisiais dievais: niekuomet prigimtis nevienoda Nemirtingųjų dievų ir žmonių žemešliaužių vargingų!

Diomedas paklauso Apolono ir iš kovos pasitraukia. Gi sužeista Afroditē, dievaitēs Iridos globoje, savo brolio Arėjo žirgais nudumia ī Olimpā ir guodžiasi savo motinai Dionei. Ši, ramindama savo dukterj, sako, jog ji yra nebepirmoji Olimpietē nukentėjusi nuo žmonių. Štai, esā, Aloėjaus sūnūs Efialtas ir Otas buvo sukaustę vario grandiniais Arējā ir išlaikē jį kalėjime net 13 mėnesių. Jeigu jų pamotē Eriboja nebūtų apie tai pranešusi Hermėjui ir tas nebūtų nusilpusio Arėjo išvogęs, tai galingasai karo dievas (Arėjas) būtų ten žuvęs; dievas Hadas buvo žemēs vyro strēle ī petj sužeistas. Net Dzeuso sesuo ir žmona Hera buvusi Amfitrijono sūnaus sužeista peiliu ī dešinę krūtj. Dzeusas gi primena Afroditei, kad ji neprivalanti kištis ī karo reikalus:

Mano vaikeli! Juk tau nežadēta karuos dalyvauti: Tu tik vestuvių ir meilēs saldžios tesirūpink dalykais, Karā palikus Arėjui baisiajam ir Atenai valdyti.

Apolonas, norėdamas Trojēnams padėti, prašo pagalbos patj Arējā. Arėjas drąsina Hektorā bei kitus Trojēnų karius ir pats stoja ī pirmąsias jų gretas. Diomedas, pažinęs Arējā, iš kovos pasitraukia. Tai pamato valdovē Hera ir kartu su Atena jodvi lekia ī Trojā Achajams padėti. Atena drąsina Diomedą kovoti net prieš patj Arējā ir šis, jos padedamas, suvaro savo ietj Arėjui ī kirkšnį. Arėjas, debesiu prisidengęs, baisiai iš skausmo rėkdamas, nukelia ī Olimpā ir skundžiasi Dzeusui, kaltindamas už savo nelaimę Atenā. Jis maldauja Dzeusā ją nubausti, tačiau Dzeusas subara jį patj ir įsako dangaus gydytojui Paieonui išgydyti jo sūnų.

Kovai prasidėjus, Dzeusas įsako dievams jon nesikišti; jįsai pats stebi kovos eigā. Pamatęs, jog Achajai ima viršų, Dzeusas paleidžia prieš juos perkūnus ir žaibus. Šie išsigąsta ir pabēga iš kovos lauko. Tuomet padrąsintas Hektoras iššaukia dvikovon drąsiausj Achajų. Prieš jį išeina kovoti Ainėjas, tačiau kova išeina lygiomis, nei vienam neduodanti ryškios pergalēs.

Trojēnai susitvarkē, Dzeuso padedami, nuvaro Achajus pajūrin ir jau ruošiasi visus juos iškapoti, tik užėjusi naktis leidžia iškrikusiems Achajams susiorientuoti. Nakties metu, jie siunčia parinkę geriausius savo vadus pas Achilā ir nori jį permaldauti. Aga-

memnonas žada gražinti Achilui jo merginą Brisejidą, o be to dar duoti jam dideles dovanas, kad tik jo pyktį nuramintų. Kalba į Achilą Odisėjas, Nestoras, Ajantas ir senelis Foinikas. Pastarasis ragina Achilą užmiršti kerštą ir padėti Achajams apsiginti nuo juos persekiojančių Trojėnų. Foinikas primena Achilui, kad jo padėtis dabar esanti tokia jau, kokia buvusi karžygio Meleagro Aitolų-Kurėtų karo metu, kai tasai užmiršęs pykti, šoko Aitolų pagalbon. Tačiau Achilas neatsileidžia, jisai pasiuntiniams griežtai atsako: "aš savo rūstybės nemoku užmiršti." Jis nedviprasmiškais žodžiais paniekina patį Agamemnoną ir jo siūlomas dovanas:

Jis yr apgavęs mane ir nuskriaudęs—nebetikiu jo žodžiais!

Vieno to karto užteks. O dabar tegu žūsta, jei nori. Dzeusas, tvarkytojas mūsų pasaulio, jam atėmė protą! Dovanos jo tat man šlykščios, o vertos—kiek plaukas nukritęs.

Atsilankiusiaj delegacijai Achilas pasako, kad jis prieš Trojėnus nekariausiąs, jei tik Hektoras nelies jo laivų:

Taigi keliaukite sau ir jam mano žodžiais praneškite: Aš nė manyt nemanyčiau kovoti, kol dieviškas Hektoras, Seno Prijamo sūnus, iškapojęs be skaičiaus Argėjų, Prie Mirmidonų laivų ir jų būstų kariauti nesiartins... Bet, aš manau, kad prieš manąjį būstą ir juodąjį laivą Hektoras, kad ir norėdams, vargu ar kesintis išdrįstų.

Achilas, be kitko, dar Achajams pareiškė, būk jam esą dievų žadėta vienas iš dviejų likimas, kurį jisai galis pasirinkti: žūti prie Trojos ir tuo sau amžiną garbę nupelnyti, arba be garbės grįžti į savo tėvynę, pas Mirmidonus, ir ten ilgai gyventi. Jisai pasirenkęs antrąjį kelią ir pataria kitiems Achajams grįžti, nes aišku esą, jog Dzeusas, keřšindamas jiems už jo skriaudą—padeda Trojėnams.

Achajų vadai, išklausę savo grįžusių pasiuntinių raporto, labai apgailėstauja, kad nepavyko suminkštinti Achilo širdį ir jo pyktį pašalinti, tačiau jie nutaria ne bėgti namo, kaip kad jiems buvo Achilas pataręs, bet kovoti iki galutinės pergalės, nors ir be jo pagalbos. Betgi kova Achajams nevyksta; Dzeusas nedviprasmiškai palaiko Trojėnus. Iš kovos pasitraukia sužeisti tokie Achajų herojai, kaip Agamemnonas, Diomedas, Odisėjas ir kiti smarkūs kovūnai. Trojėnai prasimuša pro Achajų supiltą sieną-grovį ir jau kaujasi

netoli jų laivų, prie pat Helesponto. Hektoras kovoja, kaip įnirtęs liūtas.

Dzeusui nusibodo sekti kovą ir jisai pradėjo dairytis po kitus žemės kraštus. Tuomi pasinaudojo jo jaunesnysis brolis, žemės kratytojas Poseidonas, ir pasikinkęs savo dangiškuosius šyvius—nudūmė Achajams padėti. Pasivertęs žyniu Kalchantu, jisai drąsino Achajus ir net nukreipė ne vieną marią Trojėno ietį nuo spaudžiamų Achajų. Achajai nudobė ne vieną narsų Trojėną ir jiems pradėjo kiek geriau sektis. Ajantas akmeniu primušė Hektorą, kurį pusgyvį draugai išlakino iš kovos lauko. Grįžo į frontą buvę anksčiau sužeisti Agamemnonas, Diomedas ir kiti karžygiai. Achajai nuvarė Trojėnus už jų stipriosios sienos. Tai pamačiusi, nudžiugo Hera ir ji panūdo kaip nors Dzeusą užbovyti, kad tik tasai nepastebėtų ten veikiančio Poseidono. Ji, kaip ir bile intryguojanti moteris, papuošė savo kūną brangiais rūbais, ištrynė jį kvepiančiais aliejais, pasiskolino iš Afroditės meilės diržą ir nuskrido į Idos salą, kur aukščiausiojo kalno Gargaro viršūnėje sėdėjo užsimastęs Dzeusas. Afroditės burtai, išrodo, paveikė, nes kaip tiktai jis išvydo Herą, tuoj ir krito jos meilės intrygų auka. Hera jam sakė, kokietuodama, būk ji keliaujanti į Okeaną, o pas jį tik šiaip sustojo pasitarti, tačiau Dzeusas, degdamas meile, kvietė ją pasilikti:

Mudu geriau sau dabar pasidžiaukime meile sugule,
Nes niekuomet geidulys, ar tai dievės, ar žemiškos
moters,
Šitaip karštai dar nebuvo užpylęs širdies man
krūtinėj;
Nei Iksijono karaliaus žmonos niekuomet tiek
netroškau,
Pusdievį Perjiritoną kuri man pagimdė galingą...
Tiek ir Demetroš netroško širdis, karalienės
gražplaukės,
Nei tos garsiosios Lėtojos, nei net tavęs, Hera valdove,
Nūn kaip geidžiu aš tavęs štai nuo meilės
saldžiosios apsvaigęs.

To kaip tik ir norėjo Hera! Juk ji ir į Idą atskrido, kad tik kaip nors Dzeusą sugundyti. Betgi ji, moters gudrumu bei nekaltumu prisidengusi, jam atsakė:

O visagali Kronide, tai ką tu kalbėti pradėjai!
Kaip gi tu nori dabar atsigulęs čia džiaugtis meile
Idos viršūnėj, kur matoma yr iš visur, nes
aukščiausia?

Kaip gi tad būtų, jei kurs iš dievų amžinųjų pamatęs
Miegančiu mudu krūvoj pasakytų kitiems ką regėjęs?

Aš jau daugiau nebegrįščiau į tavo namus ant Olimpo, Gėdos prityrus tokios,—kaip akis beparodyčiau grįžus! Jei tu taip nori ir meilės turi širdyje tiek karštojo, Turim gi miegamą mūsų, sūnaus įtaisyta Hefaisto: Užraktas ten pritaisytas ir durys be jokio plyšelio. Eikim ten atsigulti, jei patalas traukia taip tave.

Tačiau Dzeusas nenori delsti. Jisai “į glėbį greit žmoną patraukė,” ir tirštu debesiu užsiklojo:

Taip tad be rūpesčio Dzeusas ilsėjos Gargaro viršūnė, Herą priglaudęs, jau įveiktas meilės ir saldžiojo miego.

Pabudęs Dzeusas pažiūrėjo į Troją ir tuoj suprato, kad čia jį Hera apgavo, pamatė, jog kova pakrypo Achajų naudai. Dzeusas labai supyko ir net grąsino Herą nubausti. Jisai tuoj išsiuntė dievaitę Iridą su įsakymu Poseidonui kuogreičiausiai trauktis iš kovos, o Apolonui paliepė atgaivinti ir jėgos įkvėpti sužeistam Hektorui. Taip sustiprinti Trojėnai ir vėl atsigavo. Trojėnams pavyko ne tik priartinti prie Achajų laivų, bet tūlus jų net padegti. Achajų gretas Trojėnai visai pakrikdė. Tai matydamas Patroklas bandė permaldauti Achilą ir prikalbinti jį išeiti į kovą, ar bent jam leisti Achajams padėti. Achilas pamatė, kad Achajai jau buvo pakankamai nubausti ir jisai leido Patroklui eiti į kovą. Dar daugiau, jisai Patroklui davė net savo šarvus, kuriuos jo tėvas Pelėjas buvo iš dievų gavęs, davė nemarius savo žirgus su dviračiais ir visą Mirmidonų kariuomenę. Achilas leido Patroklui atmušti Trojėnus nuo Achajų laivų, bet ne vyti juos iki jų pilies sienų ar tą pilį griauti. Tik tokios ribotos pergalės Achilas prašė dievų Patroklui suteikti.

Patroklas išėjęs į kovą mušėsi labai smarkiai. Nuo jo smūgių krito net Dzeuso numylėtas sūnus Sarpedonas ir daugybė kitų Trojos didvyrių. Trojėnai išsigandę pradėjo bėgti link pilies. Bėgo ir patsai Hektoras. Patroklas, pergale apsvaigęs, nepaklausė savo draugo Achilo įsakymo grįžti atgal. Jisai, regimai, nenorėjo patsai vienas paimti Ilijoną, ko jam nei Achilas, nei Dzeusas neleido. Taigi dėl to jam teko žūti nuo daugelio rankų: pirmiausiai jį pritrenkė dievaitis Apolonas, vėliau ietimi jam smogė Euforbas ir galiau patsai Hektoras. Jo šarvus (Achilo skolintus) nusiplėšė Hektoras, taigi ir garbė už Patroklo užmušimą teko jam.

Kritus Patroklui, ties jo lavonu prasidėjo

ilga ir žiauri kova: Trojėnai norėjo lavoną parsivilkkti Ilijonam ir ten jį išniekinti—šūnims sušerti, Achajai gi stengėsi jį apginti, parnešti Achilui, kad šis palaidotų jį, kaip didvyrį. Achilas apie savo draugo žuvimą ilgai nežinojo, kol Nestoro sūnus-skelbėjas Antilochas apie tai jam pranešė. Achilas tai išgirdęs baisiai sielojosi ir išmėtinėjo sau, kad savo draugui nepasistengė padėti. Taip jam beraudant, iš jūros išbrido jo motina Tetida ir bandė savo susijaudinusį sūnų suraminti. Ji jam pasakė, jog neilgai Hektoras džiaugsis Achilo dieviškaisiais šarvais, nes jam lemta tuoj mirti. Tačiau po Hektoro mirties—neilgai gyvensiąs ir patsai Achilas:

Mano greit žūsiąs, sūnau, visa bus pagal žodžių tavųjų. Tuoj, kai tik Hektoras žus, nulemta yra tavo mirtis jau.

Tokiam likimui Achilas nesipriešina, jisai mirties nebijo, nes tai esanti tokia dievų Olimpiečių valia. Betgi prieš mirtį jisai dar nori Hektorui atkeršyti už jo draugo nužudymą ir šarvų išniekinimą. Tačiau, kaip tai įvykinti? Jisai neturi sarvų! Tetida jam pažada nukakti į Olimpą pas dieviškąjį kalvį Hefaistą ir iš jo išprašyti jam dar geresnius šarvus. Jais apsiginklavęs, Achilas tikrai nudėsiąs Hektorą. Achilas apsidžiaugia tokiu motinos pažadu ir lyg apimsta,

Kol Achilas kalbėjosi su savo motina, Trojėnai smarkiai spaudė Achajus ir jau buvo pastaruosius prie pat jų laivų privarę. Kova vis dar ėjo už Patroklo lavoną. Hektoras jau buvo jį už kojos nusitvėręs ir pradėjo vilkti link Trojos. Tačiau Herai pagailo Patroklo ir jį išsiuntė dievaitę Iridą, kad ji paragintų Achilą nuvyti Trojėnus. Achilas jai nusiskundė—neturįs šarvų, kaip jisai galįs be šarvų kariauti? Irida, kartu su Atena, davė jam stiprų aigidą ir viršų jo galvos pakabino liepsnojantį debesį. Trojėnai, pamatę tokį baisų Achilą, išsigando ir pabėgo. Tuomet Patroklo lavoną jo draugai raudodami parnešė Achilo būstynėn.

Visa Mirmidonų stovykla skendo ašarose dėl Patroklo mirties. Achilas prisiekė, kad jisai lavono nelaidos tol, kol šale Patroklo ant laužo nepadės galvos Hektoro ir dar dvylikos kitų Trojėnų.

Tuo metu Hefaistas, Tetidos prašomas, nukalė Achilui puikius dieviškus šarvus, kuriuos pamatęs jisai labai nudžiugo. Tetida įleido

Patroklui į nosį dieviškosios ambrozijos, kad jo lavonas negestų.

Achilas galiau susitaiko su Agamemnonu ir šis jam įteikia žadėtasias dovanas. Achilo tarnai pakinko į dviračius jo dieviškuosius žirgus—Ksantą su Baliju—ir, naujus šarvus užsidėjęs, jisai išeina į kovą. Pusryčio Achilas nevalgo, tad Dzeusas pasiunčia Ateną, kad ji įpiltų jo krūtinėn dievų maisto—ambrozijos ir nektaro—teikiančio drąsos ir stiprybės. Achilas mušasi labai smarkiai, žudydamas Trojėnus vieną po kito. Trojėnų vadus išgelbsti nuo galingosios Achilo ieties tik jų globėjai dievai. Dievai irgi šia kova labai susidomi. Dzeusas, sušaukęs dievus posėdin, pranešė, jog jie gali eiti į kovos lauką ir padėti, kam tik nori. Gi jisai pats, sakė, liksias Olimpo viršūnėj ir iš ten “gērėsis” žudynėmis. Į frontą išvyko šie dievai: Hera, Atena, Poseidonas, Hermėjas, Hefaistas, Arėjas, Apolonas, Artemida, Ksantas, Afroditė, Lėtoja ir kiti. Jie susėdo ant kalvos, apsidengė tirštu debesiu ir sekė kovos eigą. Patsai Dzeusas atsirekomendavo garsiais perkūnais ir žaibais, o Poseidonas sukrėtė žemę taip smarkiai, kad net Hado sostas susiūbavo.

Achilas suvijo į upę Skamandrą būrį Trojėnų ir išžudė ten jų tiek daug, kad net vandens tekme sulaukė. Už tai ant Achilo supyko upių dievas Ksantas ir, norėdamas Trojėnams padėti, užliejo kovos lauką Skamandro vandeniui. Potvinyje vos neprigėrė ir patsai Achilas. Tačiau jam pagalbon atėjo kalvių dievas Hefaistas ir Skamandro krantuose, Borėjo padedamas, sukūrė tokią pragarišką ugnį, kad vos tik upės vanduo neišgaravo. Ksantas tuomet pajuto esąs bejėgis ir pradėjo maldauti Herą, kad ji sulaukytų savo sūnaus kerštą ir pats prisiekė daugiau į kovą nesikišti. Hefaistas savo motinos paklausė ir ugnį užgesino, o Skamandras grįžo į savo vagą.

Dzeuso širdis nudžiugo, kai jis pamatė, jog ir kiti dievai galingieji ruošiasi į savitarpio kovą, kuri parodė, kad dievai moka ne tik kerštauti, peštis bei intriguoti, bet ir kolytis sugeba neprasčiaus už trumpaamžius žmones. Štai kovos arenon išeina karo dievas Arėjas ir atminęs, kaip skaudžiai jį Diomedo ietim buvo sužeidusi Atena, puola ją:

Kam tu, kale, dabar kurstai dievus į žalingąją kovą, Narso galingo pilna, pasikėlus didžiausiom puikybėn?

Arėjas mauja Atenai iečia, bet nepataiko. Tuomet ši, pasigriebusi didelį akmenį, smogia jam į sprandą taip smarkiai, kad tas net pastyra. Atena, nudžiugusi netikėta pergale, Arėją pašiepia:

Mulki, matyt, neapgalvojai, kiek kuo už tave aš stipresnė,
Kad su manim, kaip akiplėša koks, pasiryžai kovoti.

Kruviną, vos alsuojantį Arėją iš kovos lauko bando išvesti Afroditė. Tačiau pamačiusi tai Hera, pakursto Ateną, kad ši Afroditę sumuštų. Ši Heros paklauso

Ir Afroditę užpuolė, stipriąja ranka į krūtinę
Smogė šiai taip, kad ir keliai ir miela širdis jos
nutirpo.

Poseidonas iššaukia kovon Apoloną, bet šis atsisako prieš dėdę kariauti ir pasitraukia. Už tai jį iškolioja jo sesuo Artemida, išvadi-na jį bailiu, kvailiu ir tt. Tuomet supykusi Hera puola Artemidą:

Kaip tu, begėde, kale, bebandai su manim kovoti?
Bus tau sunku atsispirti prieš mano galingąją jėgą.

Hera kairiąja ranka sugriebia abi Artemidos rankas, o dešinią atima iš jos auksinį lanką, išbarsto strėles ir apmuša ją. Ta verk-dama nusiskubina į Olimpą Dzeusui skųstis. Į snieguotąjį Olimpą grįžo ir kiti dievai, tik vienas Apolonas nusiskubino Ilijonan padėti Trojėnams, kurie, lyg avys, Achilo išsigandę pilin sugužėjo. Už Ilijono sienų paliko tiktai vienas Trojėnų didvyris Hektoras, kurį Apolonas, apgaulės būdu, buvo toli nuo pilies vartų nusiviliojęs. Prie Ilijono vartų siautėja Aschilas, žibąs, kaip žvaigždė, savo vario šarvais. Mato jį Hektoras ir jo tėvai iš pilies bokšto. Jie maldauja savo sūnų bėgti pilin, nes Achilas tikrai jį užmušias, bet jis atsisako. Jis nujaučia gyvenimo saulėleidį artėjant, tačiau mano, jog žūti kovoje yra garbingiau, nei būti nužudytam bėgant iš jos.

Prieš kovą, Hektoras derasi su Achilu dėl tūlų sąlygų, būtent: jeigu jam pavyktų nukauti Achilą, jisai pasiimsias tik jo šarvus, o lavoną gražinsias Achajams palaidoti. Jisai reikalavo to paties ir iš Achilo, t. y., kad jo lavoną leistų Trojėnams palaidoti. Tačiau Achilas Hektoro pasiūlymą atmeta, žada jo lavoną šunims sušerti ir tuo momentu palei-

džia į jį savo galingą ietį, kuri betgi pralekia pro šalį. Smogia tada ir Hektoras savo ietim, kuri atšoka nuo Achilo skydo, kaip žirnis nuo sienos. Atena gražina Achilui ietį, kuria jis ir nuduria kalaviju jį puolantį Hektorą.

Achilas džiaugiasi atkeršijęs Hektorui už savo draugo Patroklo mirtį ir nusiplėšia jo šarvus. Susitelkusiems Achajams Achilas pareiškia, kad Ilijono pilies kol kas jisai nebandys griauti, nes pirma reikią palaidoti Patroklą. Jisai prisiriša Hektoro lavoną prie dviračių ir velka jį link savo laivų. Matydami taip išniekintą savo sūnų, alpsta pilies bokšte stovėdami Hektoro tėvai.

Grižę prie laivų, Achajai suruošė Patrokliui tikrai karališkas laidotuves. Atlikę militarinį paradą, apgarbstę ir apraudoję, jie sukrovė didžiulį laužą, ant kurio uždėjo Patroklo liekanas. Prie jo lavono Achajai dar sudėjo ir nemaža aukų: 12 Trojėnų belaisvių, kuriuos Achilas bematant nudūrė, 4 arklius, 2 šunis, keletą ašochių midaus bei alyvos ir daugybę įvairių gyvulių. Visa tai Patrokliui pagerbti! O kad žalių malkų laužas nelabai norėjo degti, tai Achilas maldavo vėjo dievaičius Borėją ir Dzefyrą, kad šie pūstų ugnį. Palenkti gausiomis Achilo aukomis, Dzefyras su Borėju dirbo ištisą naktį, kol visas laužas sutirpo liepsnose.

Patroklo pagerbimui, Achilas dar suruošė ištaigias sporto sungtynes, kurių laimėtojams jisai skyrė brangias dovanas. Rungtynių programoje buvo arklių (dviračių) lenktynės, kumščių kova, ristynės, bėgikai, ietininkai, disko metėjai, strėlių šauliai, durtuvų sviedėjai ir tt.

Rungtynėmis ir baigta Patroklo šermenys. Dalyviai išsiskirstė vakarieniauti, o Achilas nesuraminamas savo žuvusio draugo raudėjo!

Hektoro liekanas Achilas nedėjo ant laužo: jisai norėjo jį šunims sušerti, bet šie jo neėdė, nes jį gynė Afroditė ir Apolonas. Per 12 dienų Achilas valkiojo Hektoro lavoną aplink Patroklo kapą-paminklą, tačiau, Dzeusui įsakius, vėliau jisai sutiko, už didelę išpirkimo

kainą, lavoną gražinti jo tėvui Prijamui. Be to, Achilas dar sutiko per 12 dienų prieš Ilijoną nekariauti, kad Trojėnai turėtų pakankamai laiko Hektoro palaikus apraudoti ir palaidoti.

Tryliktoj dienoj Achajai išėjo į kovą. Iš pat pradžios buvo aišku, kad jie Trojėnus nugalės ir paims jų pilį. Tačiau Achilui susikirtus su Pariu, pastarasis, Apolono padedamas, Achilą užmušė. Achajai, netekę savo garbingiausio herojaus ir geriausio karžygio, labai nusiminė. Tai buvo jiems nepakeliamas smūgis! Parsigabėnę Achilo lavoną savo stovyklon, Achajai paskelbė visuotinį velionies raudojimą ir aukščiausį jo pagerbimą — iškilmingas šermenis bei laidotuves. Per 17 dienų jie Achilo raudėjo ir tik 18-toj dienoj jo kūną padėjo ant milžiniško laužo, "daug ten priguldę smulkiųjų galvijų ir jaučių pajautų."

Achilo motina dievaitė Tetida, išgirdusi apie sūnaus mirtį, išbrido iš jūros su daugybe savo palydovių ir visos graudžiai verkė bei liūdnas giesmes jo garbei giedojo. Tetida atnešė Achilui ir įkapinius žibančius rūbus, kuriais jį apvilko palydovės, ir brangią amforą, jo baltiems kaulams sudėti. Šitą amforą ji buvo gavusi iš paties dievaičio Dionizo, kuriam ją garsus dailininkas-kalvis Hefajstas buvo dovanojęs. "Dangiškuos rūbuos, medum ir aliejum gausiai užpiltuos," — jie sudegino Achilo kūną! Laužui degant, aplink jį paradavo šarvuoti jo ginklo draugai Achajai.

Apraudoję ir palaidoję Achilą, Achajai suruošė jo garbei nepaprastus sporto žaidimus, kurių laimėtojai gavo dideles dovanas, atneštas jo motinos Tetidos.

(Pabaiga 3-čiam num.)

KLAIDOS ATITAIŠYMAS

Pirmoje šio straipsnio dalyje, "Šviesos" nr. 1, per laužėjo neapdairumą sugadinta net du paragrafai: pusl. 18 pabaigoj įdėta eilutė "reikalavo pilniausios ištikimybės," etc., priklausau 19 *pusl. pabaigai*.

Skaitytojas prašomas atleisti už šį netikslumą!

A. P.

Tėviškės Šilumoje

R. Lukinskas

Traukinys artėjo prie Vilniaus, ir Bružui pradėjo nelygiai plakti širdis.

Kas žino?

Ar priglaus tėviškė sūnų motiniška globa, ar vėl iškiš gyvenimas negailestingas savo iltis.

Prie lango stovėjo abu išblyškę vaikai — sūnus Valteris ir duktė Ona.

Žmona kietai sunėrusi rankas lingavo galva ir vis dažniau šnibždėjo.

— Viešpatie, viešpatie. Būk gailestingas.

Traukinys sustojo. Iš vagonų pabiro keleiviai.

Bružas išlipęs iš vagono giliai krūtine patraukė orą. Dabar jam rodėsi, kad čia kvėpuoti lengviau, ir diena šviesesnė, ir žmonės geresni.

Tėviškėn grįžusius lietuvius repatriacijos skyriaus atstovai nusivedė prie mašinų.

— Dabar važiuosime į viešbutį, draugai. Apsiprausime, pavalgysime, pailsėsime. Po pietų galėsime sostinę apžiūrėti, o rytoj tęsime kelionę kiekvienas į savo namus.

Ne vieno atvykusio akyse sužibo ašaros.

Mašinų virtinė greit prabėgo gatvėmis. Pro langus Bružai matė puošnias krautuvų vitrinas, valgyklų iškabas, rūkstančius fabriku dūmtraukius, aukštytyn kylančius naujus mūrinius pastatus. Bet visa tai prabėgo, kaip miržas ir jie net negalėtų pasakyti, ar visa tai matė, ar tik pasivaideno.

Pakvietė valgyklon.

Po pietų Bružai ištraukė apžiūrėti miesto. Stoviniavo prie krautuvų vitrinų. Apėjo turgų.

Stebūklaj ir tiek. Krautuvės užverstos. Turguje nors vežimais pirk, — Bružas vis dar negalėjo įsitikinti, kad nesapnuoja.

— Dabar tik greičiau Klaipėdon. Susirasti darbo. Tai bent gyvenimas prasidės.

Bružienė jau ir ateitį ėmė planuoti. Vyras su vaikais dirbs. Parneš pinigų. Ji vaikščios po krautuves, po turgų. Pirks ko nori. Kasdien galės valgyti kiek nori ne tik duonos bei daržovių, bet ir mėsos, sviesto, kiaušinių.

Traukinys riedėjo pažįstamomis vietomis. Kretingalė. Kalatė. Giruliai.

Vagono ratai linktelėjo per pervažą. Pasi-girdo gūdus garvežio švilpukas.

— Ir vėl namie. Viešpatie, kokia aš laiminga, — sujaudintu balsu kalbėjo Bružienė.

Bružas gerai pasilsėjo po kelionės ir išėjo į miestą darbo žiūrėti.

Gatvėje staiga kažkas Bružą stipriai papurtė už peties ir suspaudė į glėbį. Tai buvo jo senas draugas Bireta.

— Martyn, broleli, ką aš matau?

Ar iš ano pasaulio sugrįžai? Martyn, broleli... pilname žmonių šaligatvyje seni uosto krovikai ilgai sujaudinti glėbėsčiavosi, ilgai be žodžių kratė vienas kitam ranką.

Pagaliau Bireta prapliupo.

— Negerai, negerai, broleli. Kur tai matyta taip ilgai trunkytis po svetimus kraštus, svetimus dievus garbinti. Mes čia be tavęs matai kiek padirbom, — Bireta plačiai mostelėjo į miestą, tartum norėdamas pasakyti, kad čia visur aplinkui iš griuvėsių pakilę namai, fabrikai, kepyklos, tai jo paties rankų darbas.

— O tu, broleli, nemanyk, kad iš dangaus mums viskas nukrito. Ne, ne, broleli. Dirbom ir tebedirbam išsijuosę. Ir pavargt pavargom. Žinajome ir maisto korteles ir eilėse prie krautuvų tekdamo pastovėti ir...

Bireta pritilo. Senose akyse švystelėjo džiaugsmo spindulėlis. Pagalvojo truputį ir plodamas Bružui per petį pabaigė.

— O įveikėm, broleli. Viską įveikėm.

Bružui kažkodėl nesmagu pasidarė nuo tų džiaugsmingų seno draugo žodžių.

— Tai man gal ir nebeatleisite? Ir darbo aš čia gal negausiu? — paklausė šypsodamasis, bet šypsena išėjo netikra ir gaiži.

Bireta vėl pradėjo kikenti.

— Ne, ne, broleli. Niekas tau neatleis. Atidirbti turėsi, ką pratinginiavai. Rytoj pat nusitempsiu su savim ir dirbk, broleli.

— Ar tai vėl uoste? — suabejojo Bružas. — Nebepritapsiu. Su tais kranais, pats gi žinai,

nemoku, o ant pečių vėl tempti sveikatos ar beužteks. Nusekau per tą laiką, brolau...

— Tai, kad mane katinai papiautų, — nusispiovė Bireta, — visą valandą plepėjau, bet ko reikia, tai ir nepasakiau. Aš gi nebe uoste. Ir nebe eilinis darbininkas, broleli. “Trinyčiuose” brigadininkas. Ar manei kada, senas krovikas taip iškils. Viso cecho brigadininkas.

— Bet gi tu stalius? — nesuprato Bružas. — “Trinyčiai,” girdėjau, juk tekstilės fabrikas. Kaip gi taip?

— Stalius. Tai kas? Tu va, dažytojas, o nuo ryt dienos irgi dirbsi “Trinyčiuose.” Ir dirbsi dažytoju — ne iš karto paaiškino Bireta.

Tik užsidedęs užgėsusį papirosą papasakojo. Fabrikas turįs savo kapitalinės statybos skyrių. Patys fabriko patalpas praplečia, patys darbininkams butus įrengia.

— Štai, kad ir tu, broleli, Negyvensi visą laiką bendrabutyje. Pradėsi dirbti, o gyventi nėra kur. Ot, mes ir surengsim tau butą.

Bružui net akys nušvito. Gal pati laimė suvedė jį su šiuo senu draugu. Ir darbą duoda ir butą gaus.

Dėl visa ko dar pasitikrino:

— Tai, sakai, priimsi į darbą?

Bireta atsakė neigiamai. Ne. Ne jis priimąs darbininkus. Tegu eina pas fabriko administraciją ir susitars.

— Tai gal rekomenduotum, kaip seną pažįstamą? — dar paklausė Bružas kiek drebančiu balsu.

Bireta ir to atsisakė.

— Eik ir susitars. Pas mus, broleli, visokios protekcijos ne madoj.

— Plepys, — pagalvojo pyktelėjęs Bružas, — prižadėti, tai aukso kalnus prižada, bet kai reikia, tai nė piršto nepajudins, tu nors skęsk.

Brigadininkas greit pastebėjo nusivylimo šešėlį savo draugo veide.

Kitą dieną Bružas prisistatė “Trinyčių” kapitalinės statybos dažytojų cecho brigadininkui.

— Bružas Martynas. Neseniai grįžau iš amerikų okupacinės zonos. Čia dažytoju dabar paskirtas.

Brigadininkas permetė Bružą nuo kojų iki galvos truputį pašaipiu žvilgsniu.

— Na ir nugalėtojus tie amerikonai. Baisu žiūrėti į žmogų. Skarmalai vieni.

Susigėdęs Bružas ir pats pasižiūrėjo į savo skarmalus. Atsakė lyg teisindamasis.

— Ne raštinėje sėdėsiu. Dažytojui geri ir tokie.

Brigadininkas supratęs šyptelėjo.

— Na ne. Pas mus šitaip nedirbama. Eisime į fabriko komitetą. Gausi darbo drabužius, avalynę, įrankius.

Pirmą dieną Bružui teko dažyti naujai atremontuotas trijų kambarių ir virtuvės butas.

Vakare brigadininkas, priimdamas darbą, suraukė antakius:

— Mažoka, draugas Bružai. Tik pusę normos išdirbote. Iš jūsų daugiau laukiame. Senas, patyręs meistras.

Bružui smilkterėjo duobutėje po krūtine.

— Išmes, — pagalvojo.

Neišmetė. Tik pakvietė į profesinės sąjungos vietinį komitetą. Čia pasisodino jį ir ilgai aiškino kaip reikia dirbti.

Bružas sėdėjo nuleidęs galvą. Jautė, kad veidai kaista, tartum juos liepsnos liežuviai laižytų.

— Kaltas, draugai, — pagaliau sunkiai išspaudė žodžius.

— Bet atleiskite man. Aš visą gyvenimą svetimiems dirbau. Niekas šitaip manęs nemokė.

Namo parėjo palengvėjusia širdžia.

— Matai kaip, — pasakojo vaikams. — Jie man širdį rodo, o aš jiems nugarą buvau beatsukęs. Ir tai neišvarė iš darbo. Nebarė. Pasikvietė komitetas, tokie pat darbininkai, kaip ir aš. Pamokė. Išaiškino visa. Kaip tikri draugai. Mat kaip. Nemaniau...

Po savaitės brigadininkas priimdamas darbą paspaudė Bružui ranką.

— Gerai, Martyn. Šiandien pusantraš normos įvare. Ir darbas be priekaištų. Šitaip ir pats daug uždirbai ir visiems nauda.

Bružas droviai nuleido akis.

— Jums ačiū. Prie darbo ne su botagu varot, su pyragu priprašot.

Bružo padėjėjas užtikrino brigadininką.

— Dirbsime ir mes gerai. Dabar jau aišku.

Tą vakarą Bružas su padėjėju aptarė rytojaus darbą, paruošė dažus, pasistatė laiptus, patikrino dažų purkštuvą.

— Rytoj tik ateinam ir prie darbo abiem rankom be jokios gaišties.

Praėjo dar viena savaitė. Kiekvieną vakarą brigadininkas priimdamas Bružo darbą kartojo:

— Gerai, Martyn, gerai. Kasdien vis šauniau.

Vieną vakarą Bružas užsiminė savo brigadininkui. Gal ir vaikams atsirastų darbo įmonėje. Po kelių dienų Valteris ir Ona jau dirbo fabrike: sūnus — mechaniniame skyriuje, o duktė — mezgimo.

Bružam fabrikas paskyrė naują, jaukų švarutėlį butą su malkine, sandėliukais bulvėms ir daržovėms.

Kiekvieną popietį iš darbo grįžę vyras ir vaikai pasakoja ką nors naujo, įdomaus ir linksmo. Jiems gerai sekasi.

Bružą pakvietė kartą fabriko direktorius.

— Puikiai dirbi, Bružai, — pasakė. Skiriu mūrininkų - dažytojų skyriaus brigadininku. Žiūrėk, išmokyk taip pat dirbti jaunus darbininkus. Mylėk ir globok juos, kaip tikrus savo vaikus.

Neblogiau sekėsi ir Valteriui. Uždarbiu jis lenktyniavo su tėvu. Jei tėvas parneša septynis šimtus rublių, žiūrėk Valteris ant stalo ašuoonis pakloja. Tėvas tūkstantį suritina, Valteris tūkstantį su šimtais.

Ona taip pat džiaugėsi. Ją rūpestingai mokė geriausia fabriko darbininkė Kriošytė.

— Nenusimink, išmoksi, — sakydavo jai Kriošytė, kai kas nors nepasisekdavo. — Būsi ir tu gera darbininkė.

Bet tokių dienų buvo maža. Dažniausia ji jau suverpdavo pora-trejeta kilogramų daugiau, kaip tos dienos norma.

Vieną vakarą parskrido namo tartum su sparnais.

— Mamyte, tėveli. Aš jau vaterininkė. Šiandien man vaterį savarankiškai valdyti paskyrė. Dabar ir aš savo uždarbiu nebenusileisiu tėveliui ir Valteriui. Matysite. Dabar pralenkysiu.

Bružienė pabučiavo dukterį į abu skruostus.

Jai teko nusiimti akinius. Iš akių ritosi stambios ašaros.

— Negaliu tiesiog. Kaip ilgai aš svajojau apie šitokį gyvenimą.

Bružas susijaudinęs apibarė žmoną.

— Varna, tu. Džiaugtis, ne verkti reikia.

— Iš laimės, Martyn. Argi besitikėjau...

Kaip aš dabar džiaugiuosi, kad tą vakarą tame Wesermuendes pragare užsukau radio ir išgirdau teisybės žodžius apie Lietuvą.

— Laimingas vakaras buvo, — pritarė Valteris ir tėvas.

Ona prisiminė Vakarų Vokietijoje likusius pažįstamus.

— Kad jie pamatytų, kaip mes dabar gyvenam.

Mokslas Pertvarkąs Gamtą

(Tąsa nuo 48 pusl.)

du kartus daugiau grūdų, negu pereinamais metais," — morganininkai iš salės metė repliką: "Kokį tai turi ryšį su mokslu?"

Ukrainos delegatas gerai jiems atsakė:

— Su mendeliniu - morganiniu mokslu, aišku, jokio ryšio! O su mičiurininu mokslu — tiesioginį ryšį. Kolektyvinių ūkių valstiečiai pirmūnai turi savo nuomonę dėl šioje salėje vykstančių ginčų ir jie savo balsą prijungia ginti tam mokslui, kuris jiems padeda iš metų į metus kelti liaudies gerovę...

DAINA

Daina man širdį palytėjo,
Daina parodė man takus,
Ir liepė eiti susirasti,
Kur yr gyvenimas jaukus.

Daina ir jausmą man sukėlė,
Ir meilės kelią rodė ji,
Ir įkvėpė tą supratimą,
Jog meilė—paukštė nemari.

Daina man nuovargį nustūmė—
Krūtinė jaučiasi lengva,—
Ir taria lūpos į bičiulį:
—Pirmyn, bro! Lau, pirmyn eiva!

Daina, žinau, sukels pasaulį
Beteisei laužyti sparnus,
Ir moną juodą vilks į šviesą,
Ir kelias bus mums nepainus.

Daina—daina galybę turi,
Mokėk tik ją panaudot,—
Ir eik pirmyn į džiaugsmo sritį,
Nereiks tau liūsti ir raudot!

Stasys Jasilionis.

THOMAS PAINE---PASAULIO PILIETIS

CHRISTINA STANESLOW

(Taša iš 1-mo num.)

Jei Paine ir nebūtų tapęs tų laikų politiniu genijum, jis būtų pasilikęs istorijoje kaip vienas iš svarbių išradėjų. Jurgis Stephenson, išradėjas gelžkelio lokomotyvo, sakė apie jį: "...jo drąsa inžinierystėje lyginasi jo užsidedimui politikoj." Paine sandarbiavo su Fultonu išdirbime jo garu varomo laivo. Bet Paine'o aukščiausia pretenzija į garbės sąrašą kaip išradėjo priguli nuo jo išrasto tilto — 300 pėdų ilgio be jokių ramsčių. Paine, pabuvęs Amerikoje trumpą laiką, pamatė, kad Amerikos upėmis netinka europietiško tipo tiltai iš arkų ir stulpų. Amerikos upėse ledas pasileidžia staiga ir pakerta ramsčius arba susikrauna už jų didelėmis užtvankomis. Todėl jis išdirbo tiltą be ramsčių. Be to, jis išrado naujo tipo, geresnį keltuvą (crane), obliavimo mašiną, naujo tipo ratą ir nesmilkstančią žvakę.

Paine po revoliucijos nujautė, kad jo darbas Amerikoje užsibaigė. Jis nutarė aplankyti savo seną motiną Anglijoje. Pasiėmė modelį tilto, žinodamas, kad jeigu Anglijoje ir Francūzijoje jį užgirs, tai bus lengva jį pravesti Amerikoje. Išplaukė tik "keletui mėnesių," kaip jis manė, bet nebesugryžo į Ameriką per 15 metų.

Jo tiltas buvo patentuotas Anglijoje, Škotijoje ir Irlandijoje. Jisai atsisakė parduoti modelį už \$15,000. Vienas amerikietis Londone padarė tiltą pagal jo modelį ir ėmė užmokestį už perėjimą. Jisai daug pelnė, bet Paine nieko. Vėliau, kuomet Anglija apkaltino Paine už jo knygą "The Rights of Man," valdžia viską konfiskavo.

ANGLIJOS LIBERALAI IR PAINE

Iš pradžių Anglijos "liberalai," kurie vadinosi Whigs, garbino ir vaišino Paine. Kunigaikštis Portland, Marquis Lansdowne, Edmund Burke ir Charles Fox, parlamento nariai, jį kvietė į pietus ir pramogas. Jie manė, kad jie sudarys draugingus ryšius su įtakingu amerikiečių, ryšiais jie vėliau pasinaudos, kuomet jų partija laimės rinkimus į parlamentą. Bet jie nežinojo, su koku žmo-

gum jie turi reikalą. Paine'o draugingumas nenuperkamas valgiu ir vynu. Komplimentai jo nepaveikė, nes jis turėjo gana aukštą opinią apie savo raštus ir darbus. Tai, ką jie laikė komplimentu, Paine priėmė kaip visų žinomą faktą. Jie, Whigs, tikėjo į "progresą," bet ne į demokratiją.

Prie kunigaikščio stalo Paine paklausė: "Kaip tai yra, kad didžemis ponas gali ant mažžemio ūkininko ūkio medžioti, bet mažžemis negali nei savo laukuose medžioti?"

Kas link Anglijos politikierių, Paine pasakė: "Nėra kitos grupės vyrų, kurie taip užvydi viens kitam privilegijų, nes jie pasipiniguja, jas pardavinėdami." Ir kaip gali aukštos kilmės lordas vėl užsiprašyt pas save svečią, kuris taip kalba: "Sakoma, kad girtas vyras, kaip pelėda, kuomet nebemato; kad girtas, kaip kiaulė, kuomet purve voliojasi; girtas, kaip velnias, kuomet linkęs į blogdarystę; girtas, kaip ubagas, kuomet neturi gėdos; bet girtas, kaip lordas, kuomet jis visus tuos blogumus savyje sujungia."

Net ir be titulų ponai įsižeidė, kuomet Paine pratarė: "Taip, teisės lygiai prieinamos biedniems ir turtingiems, taip pat kaip Londono Tavern." (London Tavern buvo brangiausias viešbutis Londone, kaip yra Waldorf Astoria New Yorke.) Tuo būdu Paine greit likosi nepopuliarus tarp tos rūšies anglų "liberalų."

THOMAS PAINE IR "ŽMOGAUS TEISĖS"

1790 metais Edmund Burke atspausdino savo "Reflections on the French Revolution," kur labai piktai jis kritikavo francūzų revoliuciją. Paine nepraleido šio rašto be atsakymo, kurį jis užvardino "The Rights of Man" ("Žmogaus Teisės"). Toj brošiūroj Paine suatriuškinio Burke'o argumentus prieš revoliuciją, ir dar sykį pakartojo savo demokratinius įsitikinimus.

"Rights of Man" pasisekė Anglijoje taip, kaip "Common Sense" Amerikoje. Virš 50,000 kopijų buvo išparduota per keletą savaičių. Paine nepriėmė nei cento užmokesčio, bet pašventė pelną Draugijai dėl Konstitucinių In-

formacijų. Tuo pačiu laiku jis pats skurdžiai gyveno prastuose kambariuose.

1791 m. vasarą Paine nuvažiavo trumpam vizitui į Francūziją. Prieplaukoj jį sutiko su aukščiausia pagarba. Patsai Lafayette ėtikė jam Bastilijos raktą. Paine tą raktą nusiuntė Washingtonui.

Francūzijos Mokslo Akademija priėmė jo tilto modelį dėl apsprendimo, pareikšdama, kad tai didelis šuolis pirmyn inžinierystės technikoje.

Neužilgo Paine sugryžo Anglijon. Dabar jis parašė antrą dalį "The Rights of Man." Anglijos valdžia buvo gana susirūpinusi su pirmąja brošiūra, bet nežinojo, ką daryti. Pirmoji dalis buvo paaukota "George Washingtonui, Prezidentui Jungtinių Valstijų." Tuom laiku Anglija derėjosi su Amerika dėl komercinės sutarties. Tuo būdu sulaukyti knygą, taip paaukotą, kad ir labiausiai nekenčiamą, buvo neparanku.

Bet antrąją dalį Paine paaukojo Lafayettei. Anglijos nuomone, Lafayette buvo revoliucionierius ir nieko nereiškiąs. Todėl pradėjo suokalbiauti, kaip antrąją dalį "The Rights of Man" nuslopinti.

Paine susitarė su spaustuvniku Chapman, kad jis atspausdintų antrąją dalį brošiūros. Jisai nežinojo, kad leidėjas Chapman buvo valdžios agentas. Chapmanas pasiūlė \$500 už rankraštį, bet Paine nepardavė jo. Davė Chapmanui pusę rankšraščio, kad pradėtų raides rinkti. Chapmanas vietoj pradėti darbą, pasiūlė Paine'ui \$1,000 už visą rankraštį. Paine numanė, kad čia šuniukas pakastas. Jis žinojo, kad jeigu parduos rankraštį su visom teisėm, leidėjas gali jo visai nespausdinti. Paine'ui pinigai nieko nereiškė, bet skleidimas demokratijos buvo jo viso gyvenimo viltis. Paine atsisakė parduoti, tik prašė, kad kuo greičiausia pradėtų darbą. Vos 6 savaitės beliko lig Parlamento posėdžių. Būtinai reikėjo brošiūrą paskleisti kuo plačiausia tarpe piliečių. Bet Chapmanas vis delsė.

Vieną vakarą Paine užėjo pas Chapmaną. Buvo jau vėlu; Paine buvo gerai pavalgęs ir per daug įsigėręs. Jis pradėjo kolyti Chapmaną už tai, kad jis nespausdina jo brošiūros. Chapmanas atnešė rankraštį ir atidavė jį Paine'ui, sakydamas: "Rask sau kitą leidėją."

Kol Paine rado kitą spaustuvniką, Jordan, ir kol knygutė išėjo, Parlamentas pradėjo posėdžius. Kadangi Chapmanas buvo jau išdavęs viską, kas rankraštyje buvo, Parlamentas pirmiausiai atšaukė tuos taksus, kuriuos taip smarkiai Paine kritikavo, pakirsdamas politinę svarbą brošiūros.

Nežiūrint to, antrosios dalies "The Rights of Man" parsidavė 50,000 kopijų per tris mėnesius.

PRASIDEDA PERSEKIOJIMAS

Bet su antrąja dalimi "Rights of Man" prasidėjo Paine'o persekiojimas. Pasamdyti plunksnabraižos darkė jo charakterį su melagingom "biografijom." Chuliganai buvo pasamdyti paskui jį sekti ir pravardžiuoti, net žadant jį sumušti.

Trys mėnesiai po atspausdinimo antrosios brošiūros, leidėjas Jordan tapo areštuotas. Paine pasamdė jam advokatą ir pasiūlė apmokėti visas lėšas teismo. Bet Jordan nutarė save gelbėti. Jis pasisakė esąs kaltu išleidime antros Paine'o brošiūros, ir perdavė teismui visą korespondenciją nuo Paine'o apie brošiūrą, ir visus rankraščius. Visą suvertė ant autoriaus.

Tuoj po to parlamentas išleido įstatymą prieš "maištingus raštus" ir tuom pačiu sykiu pareikalavo Paine'o, kad jis pasiduotų teismui.

Ant laimės, Paine'o teismas buvo atidėtas lig 1792 m. gruodžio.

Tuom tarpu pradėjo posėdžius Tautinis Seimas Francūzijoje. Jis sutėikė Paine'ui titulą Francūzijos piliečio ir net keturi miestai atsiuntė jam prašymą, kad jis juos atstovautų Francūzijos Konvencijoje.

1792 m. rugsėjo mėn. Anglijoje įvyko vakarienė, surengta draugijos "Friends of Liberty." Paine buvo svarbiausiu kalbėtoju. Jis taip drąsiai kalbėjo prieš Anglijos esantį surėdymą, kad draugai jam patarė tuoj apleisti Angliją. William Blake, poetas ir menininkas, prisipykęs sakė: "Paine, negrįžk į savo kambarius šią naktį, nes tave nužudys."

Paine paklausė. Su dviem draugais pasamdė karietą ir aplinkiniais keliais nuvažiavo į Dover uostą. Prieplaukoj muitininkas su didžiausiu nepasitikėjimu pradėjo peržiūrėti bagažą, nenorėdamas juos leisti ant laivo,

plaukiančio į Francūziją tą pačią naktį. Bet kuomet rado laišką nuo Washingtono, kuriame Paine buvo gausiai giriamas, jis leido juos sėsti į laivą.

Nepraėjo nei dvi valandos, kaip atidundėjo kita karieta su garuojančiais arkliais ir varantu dėl Paine'o areštavimo. Bet Paine jau buvo ant jūrų.

Calais prieplaukoj, Paine vėl buvo sutiktas su pagarba. Majoras miesto jį apsikabino ir pabučiavo. Įteikė jam trispalvę kukardą nešioti kepurėj — ženklą revoliucionieriaus. Kanuolės iššovė saljutus. Kur tik jis pasisuko, aidėjo šauksmai, "Vive Tomas Paine!"

PAINE FRANCŪZIJOS SEIME

Paine apsiėmė atstovauti Calais miestą Francūzijos seime. Kuomet pirmą sykį jis pasirodė seime, visų akys atsikreipė į šitą didvyrišką kovotoją už demokratines laisves. Gili tylą užviešpatavo, vyrai nusiėmė kepures. Po tos tylos iškilo šauksmai ir aplodismentai Paine pagerbti. Visų akys pasruvo ašaromis iš džiaugsmo ir susijaudinimo.

Bet francūzai ir jų revoliucija daug kuom skyrėsi nuo Amerikos ūkininkų sukilimo. Paryžiaus proletariatas buvo ne tokio ūpo, kaip Amerikos pionieriai, kuriuos beveik buvo galima priskaityti prie buržuazijos. Jeigu Paine būtų mokėjęs francūzų kalbą, jam būtų buvę daug lengviau orientuotis, bet jis tik tiek mokėjo, kiek kasdieniniams reikalams būtina. Paine pristojė prie *girondiniečių* frakcijos, kurie laikėsi vidurinio kelio politikoj. Bet *jakobiniečiai* pradėjo girondiniečius perviršyt. Nors Paine numanė, kad jo simpatija priklauso proletariatui po vadovybę jakobiniečių, bet jų vadų žygiai jį atgrasino. Nemokėdamas kalbos, Paine negalėjo agituoti už nuosaikumą.

Kada prisiėjo seimui išspręsti ką daryti su Louis XVI, Paine nesutiko su Marato pasiūlymu karalių nubaust mirtimi. Paine siūlė laikyti karalių kalėjime ligi pabaigos karo ir tuomet jį ištremti. Nors Paine neapkentė monarchijos, bet jis atsiminė, kad Louis XVI daug milijonų livrų pagalbos ir kareivių atsiuntė Amerikos revoliucijai. Jo 56 metai sunkaus gyvenimo padarė jo protą rambiu: apgesino jo dvasią. Bet seimas nutarė Louisą atiduoti gilotinai.

Po nužudymo Louis'o Anglija paskelbė Francūzijai karą.

Taipgi girondiniečiai, buržuazai, surengė sukilimą prieš kairiuosius jakobiniečius. Tas buvo jų paskutinis veiksmas. Jakobiniečiai juos nugalėjo ir visus vadus, Paine'o pažystamus ir draugus, sukišo kalėjiman už išdavystę. Proletariatas laimėjo prieš buržuaziją. Bet patį Paine'ą, krikšto tėvą Francūzijos revoliucijos, paliko ramybėj. Paine paskandino save degtinėje. Jo planuota konstitucija buvo paneigta; jo draugai kalėjime, skiriami gilotinai. Per ištisą mėnesį gėrė vieną bonką degtinės po kitai.

Charlotte Corday nudūrė Maratą, jakobiniečių vadą. Robespierre užėmė jo vietą. Taisai įvedė tikrą terorą. Bet Paine vis likosi nesuimtas. Jis tebėjo pareigas seimo atstovo.

THOMAS PAINE PRIEŠŲ KERŠTAS

Tada Gouverneur Morris, Amerikos ministeris Francūzijai, pamatė progą atsilyginti Paine'ui. G. Morris sakė: "Bijau maištingos liaudies."

Morris atsiminė, kad Paine sumušė jo bandymus apginti Silas Deane. Dar anksčiau Morris laukė progos atsilyginti tam Paine'ui!

Net ir Francūzijoje Paine buvo akstinu Morriso pašonėj. Revoliucionieriai kreipėsi pas Paine dėl visokių informacijų apie Ameriką — ne pas Morrisą, kuris buvo jiems nesimpatingas. Kuomet naujas ministeris buvo nusiųstas į Ameriką, ne Morrisui pranešė, bet Paine'ui. Paine išgelbėjo daugelį amerikiečių nuo mirties baudmės arba kalėjimo per savo įtaką seime. Morris neturėjo jokios įtakos su revoliucionieriais.

Pamatęs progą po nužudymo karaliaus, Morris nuėjo pas Deforgues, Francūzijos užsienio reikalų ministerį ir įskundė Paine. Anot jo, Paine esąs išdavikas Francūzijos revoliucijai, nes jis laikėsi prie buržuazijos—girondiniečių frakcijos. Taipgi, Paine gimęs Anglijoje, todėl iš tikrųjų yra Anglijos pilietis. O dabar Anglija paskelbė karą Francūzijai.

Deforgues paklausė, ką Morris sakė. Juk Morris Amerikos ministras! Pagal Robespierre įsakymą, Paine likosi areštuotas kaip "enemy alien." Užmiršta, kad jis įgavo Amerikos pilietybę 1774 metais. Užmiršta, kad Francūzija jam suteikė pilietybę ir prašė,

kad jis atstovautų Calais net Francūzijos revoliucinėj konvencijoje. Užmiršta, kad jis rاندasi po mirties bausme nuo Anglijos už demokratinius raštus, todėl negali būti Anglijos piliečiu ir jai simpatingu.

Morrisas tęsė intrigas laikyti Paine kalėjime per 11 mėnesių, nors buvo nuolatiniai reikalavimai ir peticijos, kad Morrisas pasi-stengtų Paine paliuosuoti. Šita Morriso išdavikiška rolė nebuvo atidengta per šimtą metų, kol nebuvo atrasta jo korespondencija su Deforgues.

Kalėjime Paine'o sveikata likosi pagadinta, ne vien dėl stokos gero maisto, šviežio oro ir saulės, bet ir dėl to, kad jis pradėjo labai gerti. Ilgą laiką išgulėjo lovoj sirgdamas karščiu. Nežinojo, kad užsienio reikalų ministras Deforgues tuom tarpu buvo suareštuotas ir nusiųstas gilotinai, pereidamas tą patį kalėjimą—Luxemburg. Jeigu būtų su juo pasikalbėjęs, būtų sužinojęs, kokią rolę sulošė Morrisas.

Kalėjime bebūnant, Paine vėl buvo išgelbėtas nuo mirties stebūklingu būdu. Paine buvo nuteistas mirtin. Visiems tiems, kurie skirti gilotinai, paženklihdavo duris baltu kryžium. Pasitaikė, kad tą naktį Paine'o durys buvo pilnai atviros, nes jis smarkiai sirgo. Ženklas likosi užrašytas ant vidujinės pusės durų. Ryte, kai uždarė duris, nesimatė kryžiaus. Paine liko neišvestas!

Morris buvo atšauktas į Ameriką ir James Monroe užėmė jo vietą, kaipo ministras. Monroe buvo Paine'o senas draugas. Kuomet jis dažinojo apie Paine'o padėtį, jis skubiai jį paliuosavo. Ne tik paliuosavo iš kalėjimo, bet, pamatęs pasenusio Paine'o sveikatos surimą, jį priėmė į savo šeimą gydyt ir atitaisyti. Per 18 mėnesių Paine buvo globojamas Monroe šeimoj. Per tą laiką jis gausiai atsimokėjo savo draugui su pamatingais patarimais apie Francūzijos stovį ir jos vidujinę politiką, kurią jis gerai pažino. Monroe negalėjo atsistebėti Morriso išdavikišku nusiteikimu.

THOMAS PAINE SUGRĮŽIMAS AMERIKON

Po debesiu laukiamo arešto, Paine parašė pirmą dalį "The Age of Reason." Po debesiu mirties baismės, kalėjime, Paine parašė an-

trą dalį tos pačios knygos. Žmogus, žiūrėdamas mirčiai į akis atlieka išpažintį. Bet ir čia Paine krypo iš paprastų vėžių. Jis neatliko savo išpažinties kokiam kunigui. Ne, jis darė išpažintį visam maстанčiam pasauliui. Vietoj, kad išreikšti tikėjimą į Bibliją ir kokios nors bažnyčios dogmas, jis atmetė visas bažnyčias ir apskelbė jų kunigus raketieriais. Jis išjuokė Biblijos stebūklus ir pasakė, kad niekaip Biblija nepriimtina, kaip Dievo įkvėpti žodžiai. Jis nurodė, kaip dalys Biblijos priešginiauja viena kitai.

Paine—teisingas, logiškas, maстанtis Paine atsidūrė audroje baisiausios neapykantos! Jisai atakavo patį pagrindą krikščionybės ir organizuotos religijos. Dabar visa organizuotoji religija, nepaisant sektos, užpuolė jį niekinti, apmeluoti ir nuplėšti jo pilnai užsitarautą garbę. Nebuvo bažnyčios, nebuvo ambono, nebuvo pastoriaus ar kunigo, kuris nepaleistų tvano nuodų ant šio kovotojo už išsilaisvinimą nuo karalių, ponų, išnaudotojų ir kunigų.

Ministeris Monroe prašė Paine'o, kad su jo šeima grįžtų į Ameriką. Paine susidėjo savo mažą turtą ir vyko su jais net lig Le Havre uosto. Ten koks tai instinktas patarė Paine'ui nevažiuot toliau. Grįžo jis į Paryžių.

Tas laivas tapo sulaikytas Anglijos šarvuotčio ant jūrų. Visas laivas buvo išieškotas, nes jie manė, kad Paine rasis ant to laivo. Bet Paine likosi Paryžiuj. Jei būtų Paine radę, būtų jis buvęs Anglijoj pakartas.

Ligi 1802 metų Paine laukė Francūzijoje. Kuomet atėjo žinios, kad Thomas Jefferson, Paine'o draugas, išrinktas į prezidentus, jis nutarė grįžti į tą šalį, kurią jis vadino "tėvyne."

Penkiolika metų praėjo nuo to laiko, kada Paine iškeliauvo aplankyti savo motiną ir gimtinę šalį į Angliją tik "keletui mėnesių."

Tuom tarpu užaugo nauja gentkartė, kuri nepažino Tom Paine, kuriai Amerikos revoliucija buvo įgyvendintu faktu, ne jaudinančiu idealu. Per tuos metus jaunoji tauta susiliejo į klases ir socialinį surėdymą. Jau pradėjo įvykti Paine'o pranašavimas: "Tūkstantis metų nuo šio laiko — gal ir mažiau, Amerika liksis tokia, kaip Anglija! Nesutep-tas jos charakteris, kurį pamilo visos kitos tautos, skambės kaip koks romanas, ir jos

nesulyginama dora liks lyg nebuvus. Griuvėsi tai tos laisvės, už kurią tūkstančiai liejo kraują, arba kitaip nukentėjo, liksis tik pasaka — o tuom tarpu aristokratai tos dienos, paskendę palaidume, išjuoks laivės principus ir užgins jos pasėkas.”

Toj Amerikoj, kuri gal tebebūtų dalim Anglijos imperijos, jeigu ne Paine'o pastangos, jis dabar buvo nuolat užpuolamas už knygą "The Age of Reason." Vaikėzai jį sekiojo ir mėtė purvais. Pasaziėriniam vežime Paine'ui vežėjas nedavė sėdynės, sakydamas, kad bijas, kad perkūnas netrenktų į karietą, jeigu Paine joje sėdės. Vienas baptistas tapo savo parapijonų smarkiai kritikuotas, kad jis norėjo sutikti Paine'ą dėl pamatymo, kaip jis išrodo. Presbyterijonas buvo suspenduotas už tai, kad sėdėjo prie vieno stalo su Paine. Paine tik stebėjosi iš žmogaus nežmoniškumo žmogui!

DAR VIENAS JO NUOPELNAS

AMERIKAI

Bet dar sykį Paine neatlyginamai patarnavo prisisivintai šaliai. Beviešėdamas pas prezidentą Thomas Jefferson, Paine patarė jam pirkti Francūzijos siūlomas žemes į vakarus nuo Missisipi upės. Tuo laiku Napoleonui reikėjo pinigų vesti karą prieš Angliją, todėl jis pasiūlė parduoti didelį plotą nuo Missisipi ligi Rocky Mountains. Plotas užėmė suvirš 800,000 ketv. mylių. Kaina—\$11,250,000. Iš to ploto susikūrė valstijos Louisiana, Missouri, Arkansas, Iowa, Minnesota, North Dakota, South Dakota, Nebraska ir Oklahoma. Taipgi dalys Kansas, Colorado, Wyoming ir Montana. Paine'o vaizduotė rodė, kaip svarbu pašalinti nors vieną svetimą valdžią iš kontinento. Ispanija tebevaldė tą plotą, kuris radosi į vakarus nuo Rock Mountains. Su šiuo pirkiniu Jungtinės Valstijos įgavo visuotiną kontrolę Missisipi upės. Amerikiečių laivai su komercinėm įkrovom galėjo laisvai plaukioti taja upe. Tuos visus ateities išsiplėtojimus Paine numatė, kuomet jis patarė Jeffersonui pirkti taip vadinamą "Louisianos Plotą" nuo Napoleono.

Paviešėjęs pas prezidentą, Paine grįžo į savo ūkį New Rochelle mieste. Jo senatvės metai pavirto į beviltę liekną, iš kurios jis nebegalėjo išsigelbėti. Jis gyveno vienas, liguistas, kankinamas atsikartojančio dalino para-

lyžiaus. Vėl kreipėsi prie degtinės savo liudnume ir ligoj. Prie tų bėdų dasidėjo finansiniai rūpesčiai už tai, kad jis apsiėmė globoti šeimą Nicholas Bonneville — jo žmoną ir jų tris sūnus. Paryžiuj būnant, Nicholas Bonneville Paine globojo, todėl jis norėjo atsimekėti. Paine visiems atsiteisė, bet jam — niekas.

Ne tik ligos ir skolos vargino pasenusį, nusilpusį Paine, bet prisidėjo dar viena koronė. Jį nuolat vargino delegacijos ir pavieniai lankytojai iš tikinčiųjų ir davatkų pusės, prašant jį atsaukti tą, ką jis parašė knygoj "The Age of Reason." Bet lig paskutinio atsikvėpimo jis likosi neperlaužiamas šiame klausime. Nors gulėjo lovoj suparalyžuotas, jo balsas liko stiprus ir jis savo negeistinus svečius išvarydavo vien balsu.

Tas žmogus, kuris sakė, "Visas pasaulis yra mano tėvynė, ir daryti gera yra mano religija," atrado, kad valdantysis pasaulis geriau mėgsta provincionalizmą, negu kosmopolitanizmą ir monus, negu gerus darbus.

1809 m. birželio 8 d. Paine atsiduso paskutinį sykį.

Jis buvo prašęs, kad jį palaidotų Quakerių kapinėse, bet net ir Quakeriai užgynė jam tą paskutinį prašymą. Jo kūnas buvo palaidotas jo paties ūkyje, New Rochelle, su septyniais palydovais. Willet Hicks, kvekerių pamokslininkas, pasakė paskutinius žodžius prie jo grabo.

Kaip Paine'ui nedavė pailsio jam gyvenant, taip pat nedavė jam pailsio nei mirus. Ne sykį jo kapą apteršė chuliganai. Dešimt metų po jo mirties, William Cobbett atkasė Pains kaulus ir nuvežė juos į Angliją, žadėdamas juos išstatyti ant parodos. Ant laimės, Anglija jam nedavė leidimo šį britkų kėsinimąsi išpildyti. Po to visi pėdsakai tų kaulų dingo. Ar Anglijos valdžia juos konfiskavo, ar kas juos pavogė — niekas nežino.

Ir gerai. Jis buvo pasaulio pilietis, nors buvo savinamasis trijų tautų. Amerika niekuomet neįvertino jo darbų ir jam neatmokėjo. Anglija, kur jis gimė, nuteisė jį mirtin. Francūzija suardė jo sveikatą ir pakirto jo pasitikėjimą liaudimi. Ką bendro gali tos šalys turėti su Pains amžina garbe, kuri gyvena ne jo kauluose, bet jo amžinuose, neužmirštamuose žodžiuose?

"Jauniausia Lietuva"

KAZYS BINKIS.

(Taša iš No. 1)

SEPTINTOJI GIESMĖ

1
Pavasario atėjo laikas.
Seniai kauniečiai jojo laukė.
Vežiman krauja pačią, vaikus
Ir vilkstinėm iš miesto traukia.
Į Birštoną ir į Palangą,
Kaip žuvys, žmonės plaukte
plaukia,
O kas vos vos bepasirango,
Tas šliaužia nors į Kalatovkę.

2
Sudiev, nušliaužiota Alėja!
Ir Tenorų, ir Altų gatvės!
Po jas kas tebevaikštinėja,
Tikrai tas greit sulauks
senatvės!
Samumai, smerčiai, uraganai
Kaune kur siaučia, -kaip
Sacharoj,
Ir smėlio stulpą gatvėm gena,—
Kiek jie bacilų mums įvaro!

3
Sudiev, vandentiekio kanalai,
Kanalizacijos tranšėjos!
Jus kas, kaip kasė, čia be galo,
O smėlį tenešioja vėjas!
Šachnovski mielas, brangus
Chodos,
Linkėkite mielam Vileišiui!
Globoj mes jūsų, mums taip
rodos,
Jau būtume čionai išgaišę...

4
Rainys taip pat kelionėn
ruošias.
Į Birštoną, ar į Palangą?
Minkštam fotely atsilošęs,
Jis žiūri nuobodžiai į langą.
Taip, Birštone bus ponia Ona..
O Palangoj panelė Julė...
Katrė sutikt taip pat malonu,—
Ji Zarasuos bus pas tetulę...

5
Be to, dar Zužę ir Birutę
Taip pat pakibinti vertėtų...
Pas senį Kumštį ir reiks būti,
Ir jo dukras reiks apžiūrėti...
Ach, kas atjaus tą sunkią našta,
Kur vasarą viengungis neša:
Vežioja meilę jis, kaip pašta,
Ir vis daugiau iš jo dar prašo...

6
O, jūs poniutės nusigane,
Sunkaus jūs svorio čempionai,
Nieks netikėjot, nieks nemanėt,
Dėl jūs jauni kiek kenčia ponai!
O kai prisiminė merginas,
Peržiem tupėjusias ant laktos,
Rainys pabalęs kaktą trinas
Ir braukia prakaitą nuo kaktos...

AŠTUNTOJI GIESMĖ

1
Gegužio oras nepastovus,
Šiandien gražu, rytoj vėl lyja.
Kas suskaičys gamtos prajovus
Pabaltijo drėgnoj šalyje?...
Čia obelys žiedais išsprogo,
žiedais linksmi į saulę sukas.
Lietus čia vėl sulijo žmogų,
Jis šlapias visas, kaip viščiukas.

2
Nuobodus Kauno skruzdėlynas,
Kaunietis trinas čia, kaip mulkis.
Kai lyja—įkyrus purvynas,
Kai sausa—jį pabaigia dulkės.
Priešpiet pas Konradą jis sėdi,
Pietums jis vargsta "Metropolij,"
Popiet jis lanko kokį dėdę
Ir prašo pinigų paskolyt.

3
Tik vakarui šiltam atėjus,
Kaunietis vargšas kiek
atbunda,—
"Versalin" eina pas šokėjas
Ar kur poniutę kokią gundo...

Bet Kaunas jau kasdien
retėja,—
Pavasaris čia daro savo:
Viens į pajūrį išskubėjo,
Kits už gronyčios išvažiavo.

4
Rainys tik vienas slepia pyktį,
Jo reikalai išvykt neleidžia:
Amerikonus reik sutikti,
Kad pas kitus jie nenuklaidžiot.
Biznieriai Kauno išmankštinti,
Lengvai taip jų nebeaugausi,—
Jie stengias dar tave įpinti
Į savo biznį nešvariausia.

5
Apgauk tu Frenkelį, ar Yčą,
Ar švarčą, arba Vailokaitį,—
Tu pats prakiši ten, lyg tyčia,
Jei tik bandysi juos apeiti...
Kas kita, štai, amerikona!
Sugrįžę džiaugiasi į krajų...
Nepraimti jų milijonai
Dar eina į bet kokį "vajų."

6
Sukurti akcinę bendrovę
Bananams ar katėms auginti
Ir kelti Lietuvos gerovę...
Ir akcininkus tol raminti,
Kol lygiai pusė kapitalo
Suplauks steigėjui į kišenę...
Rainys, rymodamas ant stalo,
Taip šiandien apie biznį
manė...

DEVINTOJI GIESMĖ

1
"Sunku pasauly būt laimingam!"
Seniai pasakė Romas Striupas.
Likimas vargšui ir turtingam
Tarp laimės ir nelaimės supas.
Žmogus darbuojas, kol dar
gyvas.
Bet papūtė kitoki vėjai...
Lyg partinis koperatyvas,
Jo visas biznis subyrėjo.

66

2

Gerai biznieriui, kol viršūnės
Ramybėj ilsisi ant laurų
Kol nesusipešė žmonės
Dėlei taukuoto puodo kiauro.
Ramybę mėgsta kapitalas,—
Ramybėj auga ir stiprėja,
Bet vos pakilo koks skandalas,
Žiūrėk—staiga jis subyrėjo.

3

Rainys taip mąstė liūdnu veidu
Ir stalą daužė su alkūne,
Skaitydamas "Lietuvos Aide"
Polemiką dviejų viršūnių.
"Nesuprantu aš, kas čia daros,
Tikrai pašėlo jų bent vienas...
Ir ko čia pyksta Voldemaras,
Ir ką čia klieda tas Kalnėnas?"

4

Rainys politiką žinojo
Ir sumaniai kilnojo gairę:
Tai už krikščionis jis kovojo,
Tai suko vėl laiku į kairę.
Bet čia jis išminties pritrūko
Ir trepsi vietoj, lyg apkvaišęs.
Visai galva jam apsisuko...
Gal jam patartų čia Vileišis?

5

Juk rašo jie apie karjerą—
Ir Voldemaras, ir Kalnėnas—
Tiesiog sudrumsčia atmosferą,
Pavasario gražiausias dienas.
Juk, jei laikysies Voldemaro,
Kalnėnui gal' tas nepatikti...
O su Kalnėnu vėl negera,
Nes Voldemaras gal' supykti...

6

Ir taip dabar žmogaus likimas,
Lyg ant voratinklio, pakibęs,—
Rainys sau vienas keiktis ima,
O Rainio akys pykčiu žiba.
"Ir, štai, važiuok dabar
kurortan,
Ir ten voliokis sau ant pliažo."
Rainys, paėmęs šnapso kvortą,
Išgėrė kieliškiuką mažą...

DEŠIMTOJI GIESMĖ

1

Dar nieks nematė tokio tvano,
Dar nieks nemirkė tiek batukų,
Kaip tie, kur apačioj gyvena
Ir ant kurių dangus pratrūko.
Kaip žuvo batsiuvių mašinos,
O rūsiai vandenyje skendo,
Kaip mirko plonas krepdešinas,
Aprašinėti nieks nebando.

2

Rainys niūriai po brudą braido
Ir gailisi naujų lakierkų.
Liūdnumas niaukia Rainio
veida,
Jam rodos, džiaugtis jau nebėr
kuo
Kaune ant tautiškų bulvarų
Jau nebekokie interesai.
"Koks velnias gatvėn man'
išvarė?
Ramios nakties nebeturėsiu..."

3

Pas Rainį šiaip geri dalykai:
Vis pamažu pirmyn po biskį.
Tai dovanoja kas skatiką,
Tai vėl patsai nušauja kiškį.
Žmonėse turi gerą markę,
Visur jam prisiderint piga;
Jei naktį sau gerai sutvarko,
Tai turi Oną ar Jadvygą...

4

Dabar numato biznį šaunų—
Gyvenimas to reikalauja:
Steigs stiklo fabriką prie Kauno,
Kultūros darbą dirbti naują.
Tuo reikalu ilgai kalbėjos
Su Povorotniku veikėju.
Dėl šios kilnios naujos idėjos
Stiklus paleido jie į vėją.

5

Ar tai kavinės, ar mokyklos,
Ar būtų įstaigos kitokios—
Šalin iš rėmų senas stiklas!
Ir stiklo naujo tuoj storokis.
"Pons Povorotnike, veikėjau,
Pažįsti tu juk Juozą Rainį...
Veltui į skolą prašinėji,
Kai pas Perkauskį tu nueini."

6

"O man!—visuomet geras ūpas,
Visuomet praktiškai galvoju:
Tik kam tas tvanas mus užklupo,
Kam to reikėjo Lietuvoje..."—
"Dabar jau eikim, drauge
mielas,
Į "Laisvę" arba į "Centralką"—
Gal dar kur stiklas liko cielas,
Gal dar ciela kokia butelka..."

VIENOLIKTOJI GIESMĖ

1

Sudievu, smokingai ir frakai!
Ir jums sudievu, sport-
kostiumai!
Vergijos jūsų mums pakako—
Išnyksit jūs, kaip pypkės dūmai!
Babickas, Bružas, Jurgelionis
Ir šaulių sąjungos ekspertas
Nuvilks nuo mūs šarvus
vilnonius
Ir duos patogius mums
konvertus.

2

Kostiumai grakštūs ir įdomūs
Nuo lopšio mus lydės lig kapo,
Maždaug tokie, kuriuos Adomas
Sau siūdavo iš figos lapo.
Sudievu, petnešos ir sagos,
Ir dar kitoniški kabliukai!
Nes vyras, vargšas ir nabagas,
Segioti jus jėgų pritrūko!

3

Į medžiagą įlindę švelnią,
Svajosi, sapnuose paskendę,
Ir vaikščiosim visi be kelnių,
Kaip vaikščioja Mahatma
Gandi...

Visas mes paliuosuosim vietas,
Lig šiol kur buvo uždarytos;
Mumis tai džiaugsis visas
svietas

Ir stengsis panašiai rėdytis...

4

Rainys nemėgdavo reformų,
Nemėgdavo madas vaikytis,

Bet šitą naują uniformą
Jis nutarė sau įsigyti.
Jam tiko juosta paaukuota,
Jam tiko ir margi galunai.
Krūtinė vyro dekoltuota—
Ir laisvė dūšiai, laisvė kūnui...

5

“Vis tiek nuogi mes Palangoje
Praleidžiam savo laiką liuosą,
O jei kas tautiškai galvoja,
Tas gali persijuost ir juosta...
Begurint karštyje ant pliažo,
Nereikia daug ten patogumų...
Kompromisą reik rasti mažą
Ir siūtis tautišką kostiumą.”

6

Ilgai Rainys juk nėgalvoja,
Jis naują kursą puikiai jaučia,
Ranka energiškai pamojo
Ir nužygiavo tuoj pas kriaucių:
“Prašau man kostiumą susiūti,
Tik gražų, pigų ir įdomų...
Mat, noriu rojuj aš pabūti,
Tad siūki tokį, kaip Adomo!”

DVYLIKTOJI GIESMĖ

1

Dabar, kai kožną dieną karščiai,
Kai daug Kaune temperatūros,
Kaip žuvys pliaže žmonės
neršia

Ir saulėj degina sau skūrą.
Sijonai gatvėj dulkes kelia,
Džiovos mikroby pilnas oras,
Silpnesnis vos pakęst begali
Ir dairos, kur čia pasikorus...

2

O mūs Rainys, veikėjas žymus,
Neturi laiko maudyt kūną,
Ir jaudina jį pranešimas,
Kad dėdė vakare pribūna.
Papratęs prie visų pagadų,
Ar tai lietus, ar oras geras,
Jis reikalų daugybę veda:
Parduoda, perka, kalba, deras...

3

Rainys poroje komitetų
Piniginius dalykus tvarko.
Čia fabrikas beveik pradėtas,
Čia vėl kiaules parodai perka.

Be to, su dėde biznį jaučia,
Visoki liepė rinkti chlumą.
“Atvežk ir asilus, ir jaučius,
Čia padarysime reklamą.”

4

“Kaip nori, dėde, sau manyk
tu!”

Prie čerkos Juozas dėdei tarė.
“Be mano darbo viskas nūktų,
Už nieką eitų daug hektarų.
Dabar ir moteriai, ir vyrui
Darbuotis savo labui tenka.
O čia, dėdžiuk, man vieną žirą
Pabrėžk, žinai, ant šito blanko.”

5

“Na, jau gerai, sūnel, gerai bus,
Padėsiu parašą, jei reikia.”
Ranka užanty dėdė graibės
Ir sūrį užu stalo raikė.
“Esi malačius, Juozai, žmogus—
Ne taip, kaip tėvas buvo lėtas.
Tokiam visur gyvent nebloga,
Ir vertas už tatai mylėti...”

6

Ne tik su dėde Juozą Rainį
Matyt, skaitytojau, galėjai:
Dažnai “Metropolin” užaina
Ir šiaip gali sutikt Alėjoj.
Pablogęs truputį atrodo—
Vis reikalai. O čia toks karštis,
Kiti pavėsį gauda soduos
Ir Nemune, kaip žuvys, neršti.

TRYLIKTOJI GIESMĖ

1

Pamišo Kaunas per parodą.
Gaidžiai, kumelės, karvės,
buliai...
Ir giminės mums nusibodo,
Kur buvo mus staiga apgulę...
Ir dainų dienos įkyrėjo,
Misterijos taip pat įgriso,
Mes pasiilgom tyro vėjo,
Ir noris bėgt nuo šito viso...

2

Ir vos tik cioces išlydėjęs,
Vos atsisveikinęs su dėdėm,—
Kaunietis sprunka iš Alėjos,
Kaip sunkiai sužeistas,

stenėdams...

“Greičiau į Palangą, prie jūros!
Nuo dulkių vaikštau čia, kaip
aklas,
Ir nosis varva, kaip prakiurus.
Greičiau iš čia, nors ir į
peklą!...”

3

Galvoj dar rūgsta alkoholis,
Iš nuovargio dar kojos linksta,
Ir duona burnoje, lyg molis,
Ir baisiai gelia vieną inkstą.
Tačiau nualintas kaunietis,
Įtempęs paskutinę jėgą,
Vagonan lenda susirietęs
Ir keikdamas iš Kauno bėga...

4

Rainys, sutaisęs limuziną
Ir čemodaną susikrovęs,
Šešias panas įsisodino
Ir Palangon tiesiog išmovė.
Jis sėdosi patsai prie vairo,
Paleido šimtą kilometrų—
Jis nekalba, jis nesidairo,
Tik dumia vis pirmyn, kaip
vėtra.

5

O panos dreba, panos klykia,
Lėčiau važiuoti Rainį prašo.
Jis nusimano šiam dalyke
Ir dar greičiau į priekį veža.
“Ach, ponas Juozai, tu pasiutęs,
Gal tau nebe gerai galvoje?”—
“Nurimkit, brangiosios sesutės,
Mes tuoj jau būsim Palangoje.”

6

Prie kurhauzo vos privažiavo,
Ir vėl panų veidai nušvito—
Ir siūlo Rainiui kožna savo
Nakvynę jaukią ligi ryto.
O jis, matydamas pradžią gerą,
šypsodamas sau nosį kasė
Ir atsiimti honoraro
Nuėjo iš pradžių pas Stasę...

RAINYS BIRŠTONE

1

Kas neišvyko į kurortą
Taisyt sveikata, leisti laiką,—
Tas nusipirko šnapso kvortą,

Kaune išgērė ir pasveiko...
O kam pasenęs reumatizmas,
Kam kenkia valgyt juodą
duoną,
Kam nebeveikia jokios klizmos,
Tas kraustos tiesiai į Birštoną.

2

Paklauski Brundzos arba Šliupo,
Kur yr sveikesnė žmogui vieta,
Jie atsakys, pagauti ūpo:
“Birštonas pirmasai ant
svieto!”

Vanduo čionai mineralinis,
Ir viskas čia iš mineralų, —
čia oro, saulės, purvo tynės
Sveikatai padeda be galo...

3

Be to, istoriškos čia vietos, —

Birutės teka čia šaltinis,
O kalną žino visas svietas,
Pralotą smarkų atsiminęs...
Be to, yra čia ir pušynas, —
Su brauningu apsišarvojęs,
Ten vaikščiok nors kelias
adynas,
Negrės tau ten nė joks pavojus.

4

Vos į Birštoną atvažiavo,
Rainys jo veiksmą tuoj pamatė:
Tuoj ant rytojaus slogą gavo
Ir ėmė diegti kairį petį,
Paskui pradėjo ranką gelti...
O kai pabandė imti tynes,
Pajuto kauluos baisų šaltį,
Ir žiūri — šonkaulis patinęs.

5

“Tai nieko bloga, mielas pone!
Tai tamstai nuo nepapratimo...”
Ramina daktaras ligonį
Ir gydyt jį smarkiausiai ima.
“Per daug kentėjai Palangoje...
Gerai, kad Birštonan sumojai,
O tai gyvybė būt pavojuj,—
Ponuliui sveikata svyruoja...”

6

Rainys, kaip tikras begemotas,
Po purvo vonią nuolat niurkos,
Ir valgo, tartum hotentotas,
Vien tik saločius su agurkais.
“Pons daktare, man nusibodo
Patrovą valgyt kasdieninę,
Vandens man duokite su soda
Ar kotletą mineralinį!”
1930 m.

GROKITE, VĖJAI!

Grokite, vėjai, maršą kovingą,
Kas tiktai gyvas tuoj tepabus,
O kas jau miręs—tą palydėkit
Į mirusiųjų šaltus kapus.

Grokite, vėjai, kelkit į kovą
Minią galingą, tik be teisių, —
Te ji išeina save vaduoti
Iš pikto vargo dienų baisių.

Metai po metų bėgę nestoja,
Mums gi vis žydi vargo kerai, —
Išeitį vieną rasti tegalim:
Eiti į kovą, eit atvirai.

Grokite, vėjai, maršą kovingą,
Minią beteisę, maršą kovingą,
Juk neberasit, kas nenorėtų
Piktai vergijai lenktis labiau.

Stasys Jasilionis.

LIAUDIS TVĖRĖJA

(Pagal I. Jerošimą.)

Kur tik nepažiūrėk—namai, sodybos, mūrai,
Dirbtuvių, garvežių, mašinų bildesys!...
Kas vis tai surengė, sukūrė mūs' kultūrai?
Argi ne milžinas aš—triūsianti liaudis?!

Argi ne aš tamsoj kasu po žemēm rūdą,
Kalnam krūtis draskau plieniniais kastuvais?
Kieno laivai jūrų erdvėse laksto, juda?
Regiu nūn laimė sau—žengiu keliais laisvais!

Sukursim visa sau: teatrą ir žinyną,
Dailės rūmus šaunius idėjų prakilnių, —
Petis petin sukils didinga mūs' šeimyna,—
Sutiksim palaimą skaidrių naujų dienų!

Galinga man ranka,—klusnus ji protui tarnas.
Nebēr slopių minčių. Ariu, kertu, malu!
Žiūrėkit, priešai, jūs: galingas, lengvasparnis,
Gadynių kalvėje gyvenimą kalu!

Jonas Kaškaitis.

LIETUVOS BURŽUAZIJOS TIKRASIS VEIDAS

M. GREGORAUSKAS

Lietuvos buržuazija mėgo kalbėti apie kovas dėl laisvės, dėl nepriklausomybės. Ir kai 1919 m. Lietuvos buržuazija pasikvietė talkon vokiškuosius okupantus, ir Europos bei Amerikos imperializmo remiama, kraujuje skandino jauną tarybinę Lietuvos respubliką, tai ji šaukė kovojanti dėl Lietuvos laisvės ir nepriklausomybės. Tuo tarpu istorija byloja, jog ta pati buržuazija, visos tuomet buvusios buržuazinės Lietuvos partijos — krikščionys demokratai, liaudininkai, socialdemokratai — bijodamos savosios liaudies jau 1917 m. pardavė Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę vokiečių kaizeriui Vilhelmui. Buržuazija ėmė tartis su vokiečiais dėl Lietuvos pardavimo. Kaip liūdija kunigas Bartuška, “kun. Ološauskas su vysk. Karevičium nuvažiavo į vyriausią štabą, kalbėjosi su generolu Hindenburgu ir Liudendorfu. Vasario 10 d. kalbėjo vysk. Karevičius ir kun. Ološauskas su Hertlingu, ir tas pažadėjo Lietuvos nepriklausomybę pripažinti.”

1918 m. vasario 16 d. vokiečiams palaiminus, buvo paskelbtas vadinamasis “Lietuvos nepriklausomybės aktas,” bet jame nieko nebuvo kalbama apie 1917 m. gruodžio mėn. 11 d. pardavikišką smetoninės “Tarybos” deklaraciją, pagal kurią toji “Taryba” (o joje, išskyrus komunistų partiją, dalyvavo visų Lietuvos partijų atstovai) atidavė Lietuvą amžinon sąjungon su Vokietija ir kurią ta pati “Taryba,” A. Smetonos, kun. Šaulio ir kt. parašais, patvirtino 1918 m. vasario mėn. 28 d. raštu Vokietijos kancleriui.

IESKOJIMAS LIETUVAI KARALIAUS

Tačiau to nepakako. Lietuvos buržuazija užsimanė užkrauti Lietuvos liaudžiai vokiečių karalių. Jau 1917 m. lapkričio 2 — 10 d.d. Šveicarijoj, Berne, susirinko Lietuvos buržuazijos konferencija, kurioje, tarp kitų, dalyvavo kun. Ološauskas, kun. Purickis (vėliau spekuliantas užsienio reikalų ministras), kun. Bartuška, kun. Steponaitis ir kt. Tos konferencijos priimtoje rezoliucijoje sakoma: “Bernu konferencija daugumoje mano, jog šiandien Lietuvai

būtų naudingesnė konstitucinė monarchija.”

1918 m. birželio 4 d. smetoninė Taryba padarė patį begėdiškiausią Lietuvos istorijoje aktą, nutardama pakviesti Lietuvos karaliumi vokiškąjį kunigaikštį Vilhelmą Urachą, suteikdama jam Mindaugo II vardą, vardą to Lietuvos kunigaikščio, kuris visą savo gyvenimą kovojo su vokiškaisiais grobikais. Ar bereikia didesnio pasityčiojimo iš tautos praeities? Po to įprasto lietuviškai buržuazijai būdo mulkinti liaudį, pradėta falsifikuoti istoriją. Kun. Bartuška, kun. Seponaitis ir kt. ėmė aiškinti, kad Urachas esąs kilęs iš Jogailos ir net iš Mindaugo giminės.

Lietuvoje įsiviešpatavo buržuazijos diktatūra “laisvos nepriklausomos demokratinės Lietuvos respublikos” vardu prisidengus. Toje “demokratijoje” iki 1926 m. svarbiausią vaidmenį vaidino reakcingiausias buržuazijos dalies krikdemų blokas, kuris begėdiškai smaugė kiekvieną laisvesnį Lietuvos liaudies pasireikimą, kalėjimuose pūdė ir šaudė tikruosius Lietuvos patriotus, kovotojus už darbo žmonių reikalus.

1926 METŲ FAŠISTINIS PERVERSMAS

1926 m. liaudis nušlavė krikdemus nuo valdžios lovio. Susidarė koalicinė liaudininkų - socialdemokratų vyriausybė, M. Šleževičiaus pirmininkaujama. Krikdemai ir tautininkai, susitelkę su profesionaliais budeliais Plechavičium, Glovackiu ir kt., ėmė ruošti perversmą fašistinei diktatūrai įvesti. Perversmas buvo rengiamas beveik atvirai. M. Šleževičiui buvo pranešta net apytikri perversmo data. Tačiau tie “demokratai” ėmė tik labiau persekioti liaudinį judėjimą, vaikyti demonstracijas, suiminėti kalbėtojus. Liaudininkai ėmė tartis su ūkininkų Sąjunga (krikdemų bloko dalyvė) dėtis į koaliciją, išstūmus socialdemokratus ir paėmus griežtesnį kursą prieš “komunistinius elementus.” Spaudoje pasirodė net numatytų ministrų pavardės.

Tačiau fašistai to nelaukė. 1926 m. gruodžio mėn. 17 d. įvyko ginkluotas perversmas. Liaudies teisėms ginti daugelyje vietų spon-

taniškai ėmė kurtis Respublikai ginti komitetai. Eilė kariuomenės dalinių neprisidėjo prie perversmo; priešingai, kai kurie jų, pav., II-ras artilerijos pulkas Kėdainiuose, išsirengė žygin prieš uzurpatorius. Tada liaudininkų ir socialdemokratų vadai pabūgo savo liaudies. Prezidentas Grinius priėmė šleževičiaus kabineto atsistatydinimą, patvirtino maištininko, vokiečių agento Voldemaro sudarytą naują ministrų kabinetą ir pats atsistatydino. Naujas prezidentas Smetona, atsidėkodamas už tai, paskyrė Griniui pensiją 1.200 litų per mėnesį...

Taip begėdiškai, bijodami savosios liaudies "tikrieji demokratai" išdavė ją, parengdami ginkluotą perversmą diktatūrai įvesti ir įteisinti ją, atsisakydami liaudies paramos kovoje su nors formalių josios politinių teisių uzurpatoriais.

"DEMOKRATAI" IR SMETONININKAI

Prasidėjo Smetonos-Voldemaro klikos juodojo teroro metai.

Išmesti iš valdžios "tikrieji demokratai" ėmė vaidinti "opoziciją" fašistinei diktatūrai. Bet tai buvo tik gudrus, veidmainiškas žaidimas. Oficialiai ir liaudininkai, ir socialdemokratai buvo opozicijoje. Jų vadai retkarčiais pasakydavo "opozicines" kalbas. O iš esmės nei tie, nei kiti niekad nekovojo prieš tautininkus, o privačiame gyvenime vieni ir kiti puikiausiai draugavo su fašistinės vyriausybės žmonėmis, lėbaudami ir puotaudami su jais.

Kai 1929 m. eserai surengė pasikėsinimą prieš Voldemarą, tai pirmasis paskubėjo pareikšti savo džiaugsmą dėl nepavykusio pasikėsinimo ir aplankyti ligoninėje sužeistą Voldemaro adjutantą kap. Verbicką Kauno burmistras liaudininkų šulas Jonas Vileišis. Tas pats Vileišis, žinoma, nepareikšė protesto dėl keturių komunistų sušaudymo 1926 m. gruodžio mėn.

Liaudininkų ir socialdemokratų vadai puikiai bendradarbiavo buržuazinėje kooperacijoje, dirbo aukštose valstybinėse ir ūkinėse vietose. Tai liaudininkų šulai agr. Krikščiūnas, agr. P. Kregždė, V. Kvieska, J. Šiuša, J. Toliušis, Pr. Dailydė ir eilė kitų, tai socialdemokratai — J. Glemža, J. Pakalka, J. Paknys, J. Vilkaitis, K. Bielinis ir eilė kitų. Kai tau-

tininkai daugelį jų ėmė krapštyti iš šiltų vietelių, tai pastarieji stropiai atsiribojo nuo bet kokios politinės veiklos, o dalis perėjo į tautininkų partiją, pareikšdami, kad žiną tik vieną gyvulį, kuris nekeičias gyvenime savo pažiūrų, būtent, asilą...

Kai kurie liaudininkai ir socialdemokratai nenorėdavo rinkti į kooperatyvų valdybas tautininkų šulų J. Tubelio, J. Lapėno, agr. Gilvydžio ir kt., tai iš tų partijų Centro Komitetų eidavo griežti parėdymai laikytis partinės disciplinos.

Kai universitete liaudininkų - socialdemokratų jaunimo dalis ėmė dėtis su progresyvia, darbinikiška studentija, vesti griežtą antifašistinę liniją, tai jų "senimas" tramdė tą jaunimą, ragino nesikarščiuoti ir šaukė pasitarimus, kaip išvalyti liaudininkines ir socialdemokratines jaunimo ir studentijos organizacijas nuo "komunistinio gaivalo."

Kada 1935 m. tautininkai uždarė visas kitas partijas ir jaunimo organizacijas, liaudininkų ir socialdemokratų vadai tik apsidžiaugė tuo. Apie jokią nelegalią veiklą, apie bet kokią kovą su vis aštrėjančia diktatūra jie nė negalvojo.

Nenuostabu tat, kad 1939 m. Hitleriui pagrobus Klaipėdą ir dėl visuotino tautos pasipiktinimo pašlijus Smetonos diktatūrai, liaudininkų ir krikdemų vadai puolė jos gelbėti, įeidami į "koalicines" Smetonos vyriausybes.

Kai tais pat metais liaudies masėms reikalaujant ir norint jas paraminti ir apgauti, buvo sumanytas politinių kalinių amnestijos įstatymas, tai tuometinis teisingumo ministras liaudininkas A. Tamošaitis pasakė, jog sutinkąs visus amnestuoti, tik ne komunistus.

Taip visokio plauko "demokratai," taip visa Lietuvos buržuazija dengė ir rėmė kruvinąją Smetonos diktatūrą, kovojo su savo liaudimi. Toks tikrasis Lietuvos buržuazijos politinis veidas.

PARDAVIKŲ VEIDAS 1940 METAIS

1940 m. Lietuvos darbo liaudžiai paėmus savo likimą į savo rankas, prasidėjo iki tol nematytas kūrybinis darbas. Į tą darbą buvo kviečiami visi liaudžiai atsidavę žmonės. Liaudis daugeliui jų užmiršo buvusią veiklą. Nemaža dalis buržuazinės Lietuvos inteligentijos, jų tarpe ir įvairių buvusių buržuazinių

demokratišnių partijų eilinių narių ir vadina-
mųjų prijaučiančių, — iš tikro nuoširdžiai
stoję į darbą.

Tačiau nemaža būta ir tokių, ypač iš buvu-
sių vadovaujančių tų partijų veikėjų tarpo,
kurie, prisidengę avies kailiu, kaip veidmai-
ningi vilkai įsibriovė į tą kuriamąjį darbą,
kad jam kliudytų ir jį griautų, kad visur su-
suktų vokiečių agentūros lizdus, kad organi-
zuotų visokius „aktyvistus,” „laisvės kovoto-
jus” ir pan. Tie savo krašto, savo tautos lais-
vės ir nepriklausomybės, jos naujos, šviesios
ateities duobkasiai, 1940-1941 m. tariamai
buvo „lojalūs,” o net ir „tarybiniai.”

Visa jų šlykštybė pasirodė tada, kai Hitle-
ris, klastingai užpuolęs Tarybų Sąjungą, už-
grobė jauną tarybinę Lietuvą. Tada visi jie:
ir fašistai-tautininkai ir voldemarininkai, ir
įvairaus plauko krikdemai, ir „tikrieji demo-
kratai” — liaudininkai ir socialdemokratai,
visi jie — ir tie, kurie buvo pabėgę ar repa-
triatę su vokiečiais, ir tie, kurie, kaip minėta,
iki tol „lojaliai” dirbo, — užmiršo savo „ne-
susipratimus” ir susivienijo Lietuvos darbo
liaudžiai smaugti, kraujuje paskandinti jos
laisvės troškimus, jos kovą prieš okupantus.

Tai šlykščiausios, juodžiausios Lietuvos is-
torijos dienos. Buvusiojo liaudininko Škirpos,
krikdemo Ambrazevičiaus „vyriausybėje” mes
matėme liaudininkus Juozą Pajaujį ir M.
Šleževičiaus žentą M. Mackevičių, pirmaisiais
burmistrais: Kauno m. socialdemokratą išda-
viką gyd. A. Garmų, šiauliuose liaudininką
advokatą J. Urbaitį; aktyviai propaguoja
„naująją santvarką” socialdemokratas inž.
St. Kairys. Tai jie, kartu su kitais buržuazi-
niais nacionalistais, organizavo ir padėjo vo-
kiečiams vykdyti savo masines tarybinių ak-
tyvistų žudynes, panaikino tarybinės valdžios
įstatymus, nuvarė naujakurius ir mažazemius
nuo žemės, išleido šlykščius rasistinius įstaty-
mus.

Kai tie judošiai atliko savo juodąjį darbą
ir savo rankomis išžudė tūkstančius Lietuvos

žmonių, jie buvo neberekalingi vokiečiams,
kaip „vyriausybė,” kaip „savivalda.”

Dauguma jų paliko „vokiečių patarėjais”
ir „patikėtiniais.” Įgudę savo veidmainystėje,
jie neva organizavo „kovą” prieš vokiečius,
faktiškai visą savo neapykantą nukreipdami
prieš partizanus; jų tikslas buvo, kaip ir
1914-1918 m. laikotarpy, demoralizuoti
Lietuvos liaudį, atitraukti ją nuo veiksming-
os, nepaliaujamos kovos su okupantais, skal-
dyti tos liaudies jėgas.

Iš antros pusės, eilė buvusių „demokratų”
suguzėjo į stambių ūkinių organizacijų vado-
vybę. Tai liaudininkai, buvę smetoniniai mi-
nistrai, Jurgis Krikščiūnas („Lino” valdyto-
jas) ir Juozas Audėnas („Lietūkio” direkto-
rius), tai socialdemokratai Jonas Glemža
(„Pienocentro” direktorius — abu pastarieji,
Audėnas ir Glemža, 1941 m. žiemą buvo repa-
triatę Vokietijon), Jonas Pakalka („Sody-
boje”) ir eilė kitų. Jie uoliai tarnavo savo po-
nams, plėšdami savo liaudį, organizuodami ne-
pakeliamus pristatymus vokiečių armijai šerti.

Eilė buvusių „demokratų” puolė daryti „kar-
jerą” ekonominėje srityje. Jie ėmėsi įvairių
įvairiausių biznių, spekuliacijų: daugelis jų
įsisteigė savas prekybas, pramonės įmones.
Liaudis badavo, o iš tų „demokratų” tarpo
augo naujoji buržuazija, kuri, spekuliuoda-
ma ir kyšininkaudama, plėšė tą liaudį, o pati
lėbavo ir krovėsi sau turtus, gi buvęs kuni-
gas, vėliau vokiečių tarėjas, Vladas Jurgutis
— tuos spekuliantus ir kyšininkus net „Lie-
tuvos savanoriais” pavadino...

Išvadavus Lietuvą iš okupacijos, daugumos
tų Lietuvos išdavikų nebebuvo. Bijodami at-
siskaitymo prieš liaudį už savo budelišką vei-
klą, jie pabėgo su savo ponais ir dabar emi-
gracijoje toliau dirba savo niekšišką darbą.

Netenka abejoti, kad didelė Lietuvos inteli-
gentijos dalis, tame tarpe ir nemaža buvusių-
jų eilinių visokių politinių partijų narių ir
artimų toms partijoms žmonių, nuėjo su liau-
dimi, eina ir eis su ja tarybinės Lietuvos ke-
liu, padės Lietuvos darbo liaudžiai statyti so-
cializmą Lietuvoje.

KAI PALŠAS VAKARAS

Kai palšas vakaras gelmėn naktinėn skėsta,
Pasaulis gaužiasi miglotoj prieblandoj,
Ir juosta dar rusva tebėr toli pratėsta,—
Ilgu man be tavėš vienumo valandoj...

Ir plazda man širdis ir jaudina krūtinę, —
Pas'ilgusiom akim vis ieškau aš tavėš...
Žavinga statula tavoji—pirmutinė—
Visuomet prieš mane stovėjo ir stovės.

Nušvinta tad jausmai ir akys prasiblaivo, —
Ir naštą antmestą lengviau pakelt galiu.
Švelnučiai spinduliai veidelio tavo blaivo—
Žygiuotę skaitdrina man prietemos keliu...

Gyvent, mylėt, kovot—gyvai, aistringai trokštu,
Žygiuoti atvangiai vis su tavim kartu, —
Nors ir esu toli kreivos bangos nublokštas,
Šviesesnėn ateitin maršuoju, kaip ir tu.

Pavydo juodojo priešų aš negiboju,—
Tegul sau purkštuoja ir—dilbina piktai:
Niekingus diegus jų sumindžiosim po kojų,—
Ir kas iš jų beliks? Subliuškę tik lukštai...

Nepaisau skerspainių, nei tų kalbų kandžiųjų,—
Lai šunys viauksi sau,—palos ir vėl nustos...
Aš nenusimenu, taip pat nesididžiuoju, —
Vis siekiu ateities, idėja pagrįstos.

Jonas Kaškaitis.

SENAJAI TĖVYNEI

Taip neseniai tu nukankinta:
Jautei grobikų baisų smūgį,
Nuniokta, drąskoma, suminta,
Kad neišleistum laisvės ūgį.

Žemė nuo ašarų balota,
Upėm tavo kraujas tekėjo,
Krūtinė baisiai sužalota,
Gaisrų ugnis aplink pleškėjo.

Tuomet turėjai parazitų
Ką šimteriopai kraują lakė
Tik nuoskaudom giliausiom mito
Ir bjaurų melą nuolat sakė.

Ir taip perdėm tave troškino
Karščiausi dūmai baisaus karo.
Bet jie ir grumtis išmokino,
Nes kerštas atsparą padaro.

Ir tik po tam, tu nugalėjus
Mirtinus priešus, niekadėjus,

Nebesustojai eit kai ėjus
Ten, kur žygiuot buvai pradėjus.

Kraujas ir ašaros išlietos,
Besiaubiant gaujomis banditų,
Padarė tai, kad nebėr vietos
Tavyj dėl godžių parazitų.

Apsivalei didžiausią purvą,
Kuris kai amaras koks siautė,
Sunaikinai viršžmogių urvą,
Iš kurio liaudis kančias jautė.

Dabar jau tavo sodai žydi,
Ir dirvos brangų derlių teikia
Dėl visos liaudies, ir ją lydi
Ten, kur liuosybės laimė veikia.

Neb'teks skriaudose pasinerti,
Pajust smūgius žiaurių engėjų,
Tu naują buitį ėmei tverti
Be siurbėlių ir be skriaudėjų.

A. Dagilis